

**TUETUSTI PÄÄTÖKSENTEKOON-PROJEKTI /
Savon Vammaisasuntosäätiö**

LOPPURAPORTTI

3.6.2015 / Maarit Mykkänen

Sisällysluettelo

1 MIKÄ ON TUETUSTI PÄÄTÖKSENTEKOON-PROJEKTI?

2 TAUSTA JA TOIMINNAN TARVE

- 2.1 Vammaistyön ja lainsäädännön uudistukset
- 2.2 Projektin toteuttama kysely

3 TAVOITTEET JA TOIMINTAMUODOT

- 3.1 Toimintaan osallistuneiden määrä / osallistumiskerrat
- 3.2 Laadulliset ja määrälliset tavoitteet ja toteutunut toiminta

4 TOIMINTA

- 4.1 Pitkäkestoinen asiakastyö ja konsultaatio
- 4.2 Työntekijöiden ohjaus
- 4.3 Tiimit ja ryhmätoiminta
- 4.4 Tapahtumat ja lyhyet tietoiskut

5 TUOTOKSET

- 5.1 Esitteet ja julisteet
- 5.2 Teen päätöksiä-lehtinen
- 5.3 Tuettu päätöksenteko- opas päätöksentekijälle ja tukihenkilölle
- 5.4 Päämieskoulutus-materiaali
- 5.5 Koulutusmateriaali-paketti vammaisalan henkilöstölle
- 5.6 Päämiehisyyden palveluiden suunnittelussa –materiaali
- 5.7 Muuta materiaalia
- 5.8 Tuotosten saatavuus projektin toiminnan jälkeen

6 TOIMINNAN KESKEISIN PALAUTE JA TULOKSET/VAIKUTUKSET

- 6.1 Yhteenveto projektin saamasta palautteesta
- 6.2 Keskeisimmät tulokset / vaikutukset
- 6.3 Projektin työryhmän arviointi toteutetusta toiminnasta

7 TUOTOSTEN, TULOKSIEN JA VAIKUTUSTEN JUURUTTAMINEN

- 7.1 Juurruttamisohjaus projektissa
- 7.2 Juurruttamistahot ja -tavat
- 7.3 Juurruttamisen tulostavoitteet, toteutunut toiminta ja arviointi
- 7.4 Tuettu päätöksenteko-oppaan juurruttaminen ja arviointi
- 7.5 Savon Vammaisasuntosäätiön rooli projektin tulosten levittämisessä
- 7.6 Lupaavat käytännöt

8 TOIMINNAN JOHTOPÄÄTÖKSET

- 8.1 Projektin keskeisin anti
- 8.2 Projektin haasteet ja niistä oppiminen
- 8.3 Vaikutukset toimintaympäristöön

LIITTEET

1 MIKÄ ON TUETUSTI PÄÄTÖKSENTEKOON-PROJEKTI?

Savon Vammaisasuntosäätiö hallinnoi Tuetusti päätöksentekoon-projektia eli projekti oli osa Savoksen toimintaa. Projekti aloitti toimintansa vuoden 2011 syksyllä ja projektin toiminta päättyi heinäkuun loppuun 2015. Projekti kesti noin 4 vuotta.

Projekti toimi koko Savon alueella. Projektipäällikkö työskenteli lisämessä ja projektiohjaaja Mikkelissä. Lisäksi Savon Vammaisasuntosäätiön kehittämisspäällikkö työskenteli projektissa osittain.

Tuetusti päätöksentekoon-projektin toiminnan rahoitti Raha-automaattiyhdistys eli RAY. Tuetusti päätöksentekoon-projekti oli levittämisprojekti.

Se tarkoittaa, että

- projektissa kerättiin tietoa tuetusta päätöksenteosta ja sen edistämisestä
- levitettiin ja juurrutettiin tietoa kehitysvammaisille ihmisille, heidän läheisilleen ja vammaisalan ammattilaisille ja
- kirjoitettiin opas Tuetusta päätöksenteosta, jotta tietoa aiheesta leviää myös projektin toiminnan jälkeen.

Projektin keskeisimmät yhteistyökumppanit olivat Ylä-Savon Sote Ky:n kehitysvammayksiköt ja Mikkelin SEUTUSOTE:n vammais- ja kehitysvammapalvelut. Lisäksi projekti teki yhteistyötä monien vammaisalan toimijoiden kanssa Savon alueella.

Tässä loppuraportissa kerrotaan

- projektin toiminnasta ja tavoitteista,
- keskeisimmistä tuloksista ja vaikutuksista sekä niiden juurruttamisesta sekä
- projektin erilaisista tuotoksista, esimerkiksi Tuettu päätöksenteko-oppaasta.

2 TUETUSTI PÄÄTÖKSENTEKOON-PROJEKTIN TAUSTA JA TOIMINNAN TARVE

2.1 Vammaistyön ja lainsäädännön uudistukset

Tarve projektille havaittiin käytännössä Savon Vammaisasuntosäätiön palvelukodeissa asuvien ihmisten kanssa työskennellessä. Kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat enemmän tietoa omista oikeuksistaan ja itsemääräämisoikeudesta. He tarvitsevat mahdollisuuksia harjoitella päätöksentekoa rauhassa itselle luotettavien ihmisten kanssa. Vammaisilla ihmisillä pitäisi olla yhtäläiset oikeudet elää omannäköistä elämää, tehdä valintoja ja päätöksiä ja saada itselleen suurin mahdollinen autonomia oman elämänsä asioihin.

Käytännössä havaittiin myös, että vammaisalan henkilöstöllä ei ole riittävästi tietoa ja kokemusta erilaisista työmenetelmistä, joiden avulla he voivat tukea asiakkaidensa päätöksentekoa. Vielä vuoden 2011 puolella projektissa todettiin, että termi tuettu päätöksenteko on tuntematon vammaisalalla työskenteleville ihmisille. Käytännössä tuettua päätöksentekoa toteutettiin, mutta sitä ei suoraan ajateltu työskentelytavaksi.

Vuosille 2010–2015 kirjoitetussa Suomen vammaispoliittisessa ohjelmassa määriteltiin mitä tuettu päätöksenteko tarkoittaa. Vammaispoliittinen ohjelma eli VAMPO ja Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan vuonna 2011 laatimat yksilöllisen tuen laatukriteerit nostivat tarpeen Tuetusti päätöksentekoon-projektin työlle. Laatukriteereissä ohjataan järjestämään tukea tarvitsevien ihmisten asumispalveluita kunnioittaen ihmisten yksilöllisiä tarpeita. Kriteereissä on määritelty kuinka tuettu päätöksenteko täytyy huomioida palveluita järjestettäessä.

Samaan aikaan projektin suunnittelun aikana Sosiaali- ja terveysministeriössä käynnistyi itsemääräämisoikeuslainsäädäntöhanke. Lainsäädännön valmistelutyö on vielä kesken projektin päättyessä. Tulevassa laissa tullaan säätämään itsemääräämisoikeudesta ja sen edistämisestä.

2.2 Projektin toteuttama kysely

Projektin toiminnan alkaessa syksyllä 2011 toteutettiin kysely tuetusta päätöksenteosta Savon alueen vammaisalan toimijoille;

- asumispalveluihin ja
- päivä- ja työtoimintayksiköihin.

Kyselyllä haluttiin selvittää millaiselle tiedolle vammaisalan ammattilaisten keskuudessa on tarvetta ja kuinka hyvin tuettu päätöksenteko jo toteutuu kehitysvammaisten ihmisten arjessa. Kysely lähetettiin 87 taholle, vastauksia palautui 32 kpl ja vastausprosentti oli 37%.

Kyselystä kävi ilmi, että vammaisalan ammattilaiset ovat tietoisia siitä, millä menetelmillä päämiehisyyttä ja päätöksentekoa voidaan tukea, mutta arkuutta käyttää näitä menetelmiä vielä on. Kouluttautumista päämiehisyyteen ja erilaisten menetelmien käyttöön oli parhaillaan menossa ja tätä kautta toivottiin saavutettavan rohkeutta ja varmuutta. Toimintamalleista ja konkreettisista menetelmistä käytössä vaikutti eniten olevan vaihtoehtojen antaminen, kommunikaatiota tukevat menetelmät ja yksilökeskeisen elämänsuunnittelun työvälineet.

Tuetun päätöksenteon edistämisessä nähtiin tärkeänä

- **asenteet ja ajattelumallit**; kehitysvammainen henkilö pitäisi nähdä yksilönä ja tukea häntä oman näköisen elämän suunnittelussa,
- **toimintamallit ja työmenetelmät**; ammattilaisten tulisi hallita erilaisia työmenetelmiä ja ohjata näiden avulla kehitysvammaisia ihmisiä oman elämän päätöksentekoon,
- **verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö**; kehitysvammaisen ihmisen eri verkoston jäsenien välinen tasa-arvoinen yhteistyö ja yhteistyössä kehitysvammainen ihminen itse keskiössä.

Toteutuessaan nämä tekijät edistävät tuettua päätöksentekoa. Huonosti toimiessaan ne estävät kehitysvammaisen ihmisen itsemääräämisoikeuden toteutumisen.

Projektin levittämistyön teemat rakentuivat näiden tekijöiden ympärille. Levittämistyöhön valmistettiin erilaisia koulutusmateriaaleja ja työvälineitä niin kehitysvammaisille ihmisille, heidän läheisilleen kuin vammaisalan ammattilaisille. Projektissa tuotetut materiaalit esitellään tarkemmin kappaleessa **5 PROJEKTIN TUOTOKSET**.

3 PROJEKTIN TAVOITTEET JA TOIMINTAMUODOT

Tässä kappaleessa on yhteenveto projektin toiminnalla saavutettujen ihmisten määrästä / osallistumiskerroista sekä kerrotaan projektille asetetuista tavoitteista ja toteutuneesta toiminnasta. Lukija saa myös yhteenvetdon Tuetusti päätöksentekoon-projektin toiminnasta jakautuneena eri toimintavuosille.

Tässä kappaleessa kerrotaan seuraavien toimintamuotojen yhteenveto:

- pitkäkestoinen asiakastyö ja konsultaatio
- työntekijöiden ohjaus
- tiimit
- tapahtumat ja lyhyet tietoiskut

3.1 Toimintaan osallistuneiden määrä / osallistumiskerrat

Tuetusti päätöksentekoon-projektin pitkäkestoisien toiminnan kautta saavutettiin noin 250 kehitysvammaista ihmistä, 10 läheistä ja 160 vammaisalan ammattilaista.

	Pitkäkestoinen asiakastyö ja konsultaatio /hlö	Työntekijöiden ohjaus /hlö	Tiimit /hlö	Yhteensä
Kehitysvammaiset ihmiset	4	171	72	247 hlö
Läheiset	2	-	4	6 hlö
Vammaisalan ammattilaiset	55	53	60	168 hlö
Yhteensä				421 hlö

Projektin järjestämiin tapahtumiin ja lyhyisiin tietoisuuksiin oli yhteensä noin 2500 osallistumiskertaa vuosien 2011 - 2015 aikana.

	Verkostotyöpajat	Viljamitietotori	Sujuvat palvelut - täysivaltainen-elämäseminaari	Itsemääräämisoikeuskeskusteluililat	Lyhyet tietoisuusprojektin teemoista	Yhteensä osallistumiskertaa
Kehitysvammaisten ihmiset	32	150	50	5	485	722
Läheiset	3	30	20	65	258	376
Vammaisalan ammattilaiset	29	70	85	60	1128	1372
Yhteensä osallistumiskertaa						2470

Kappaleessa 4 esitellään tarkemmin projektin toimintaa. Kaikessa toiminnassa kehitysvammaiset ihmiset olivat ensisijainen kohderyhmä. Heidän verkostojen mukaan ottaminen oli ehdottoman tärkeää, jotta tuloksia/vaikutuksia todella syntyy kehitysvammaisten ihmisten arjessa. Kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuden toteutumiseen vaikuttaa lähi-ihmisten ymmärrys ja osaaminen itsemääräämisoikeuden tukemiseen.

3.2 Laadulliset ja määrälliset tavoitteet ja toteutunut toiminta

Projektin päätavoitteena oli tuetun päätöksenteon edistäminen levittämällä ja juurruttamalla tietoa tuetusta päätöksenteosta ja sitä edistävästä keinoista, esimerkiksi puhetta tukevista ja korvaavista kommunikaatiomenetelmistä ja yksilökeskeisen elämänsuunnittelun työvälineistä.

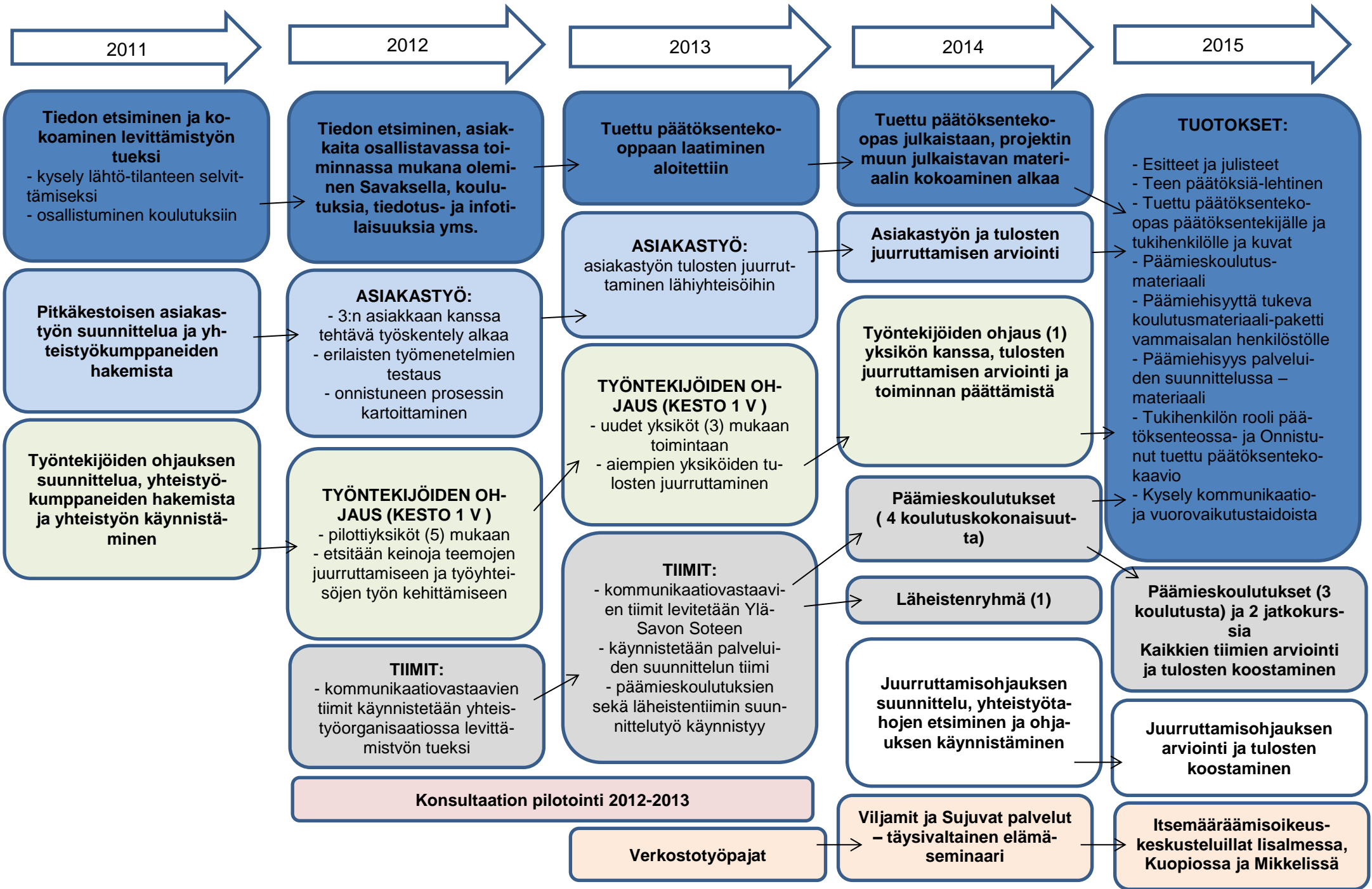
Projektin toiminta suunniteltiin laadullisten tavoitteiden mukaiseksi eli millaisia vaikutuksia levittämistyöllä haluttiin saavuttaa. Jokaisessa pitkäkestoisessa toimintamuodossa määriteltiin omat laadulliset tavoitteet eli mitä vaikutuksia kyseisellä toiminnalla odotetaan olevan.

Alla olevassa taulukossa on kerrottu myös määrälliset tavoitteet niiden pitkäkestoisten toimintamuotojen osalta, joissa ne määriteltiin. Taulukossa esitellään projektin toteutunutta toimintaa.

Sitä seuraavassa taulukossa esitellään, kuinka Tuetusti päätöksentekoon-projektin toiminta jakautui 2011 - 2015 toimintavuosille.

Laadulliset tavoitteet v.2011	Määrälliset tavoitteet v. 2011 – 2015	Toteutunut toiminta
Projektin toimintaan osallistuvien kehitysvammaisten ihmisten mahdollisuus tuettuun päätöksentekoon mahdollistuu ja heillä on mahdollisuus toimia vuorovaikutuksessa toisten kanssa omalla kommunikatiivisella menetelmällään. Toimintaan osallistuneet kehitysvammaiset ihmiset oppivat tekemään omaa elämää koskevia päätöksiä ja heillä on aikaisempaa enemmän mahdollisuuksia harjoitella päätöksentekoa. Kehitysvammaiset ihmiset, läheiset ja vammaisalan ammattilaiset saavat tietoa tuetusta päätöksentekosta, itsemääräämisoikeudesta ja erilaisista työmenetelmistä. Tuettua päätöksentekoa edistäviä työmenetelmiä käytetään arjessa niin, että kehitysvammaisten ih-	Pitkäkestoinen asiakastyö (kesto 1 vuosi) ja konsultaatio: • 2012: 3 kommunikaatiossaan haasteita omaavaa kehitysvammaista ihmistä. • Uusia asiakkaita otetaan vuoden 2013 keväällä tilanteen mukaan. Tavoitteena oli selvittää millaisten keinojen ja vaiheiden kautta tuettu päätöksenteko onnistuu. Vuonna 2012 määriteltiin tavoitteeksi, että konsultaatiota järjestetään kysynnän mukaan. Tarpeeseen pyritään vastamaan. Työntekijöiden ohjaus: Ohjauksen kesto on 1 vuosi ja se toteutetaan koko työyhteisön ohjauksena. Jokaiseen toimintayksikköön järjestetään myös kehitysvammaisten ihmisten ohjausta ja koulutusta, vähintään 1 tapaamiskerta. • Vuonna 2012: 5 asumispalveluiden työyhteisöä • Vuonna 2013: 2 päivätoimintayksikköä Tiimit ja ryhmätoiminta: • Perustetaan yhteen yhteistyöorganisaatioon kommunikaatiovastaavien tiimi • Pilotoidaan palveluiden suunnittelussa kuvallisia materiaaleja • Järjestetään 2 läheistenryhmää; Iisalmissa ja Mikkelissä. • Järjestetään 3 päämieskoulutuskonaisuutta; Mikkelissä, Kuopiossa ja Ylä-Savossa.	Asiakastyöhön osallistui • 3 kehitysvammaista ihmistä • 45 työntekijää • 2 läheistä Asiakastyön kokonaiskesto pidennettiin ja asiakastyön ohessa toteutettiin laajaa verkostojen ohjausta ja koulutusta vaikutusten juurruttamiseksi. Uusia asiakkaita ei otettu vuoden 2012 jälkeen. Tuettu päätöksenteko- opas pohjautuu asiakastyöstä koostettuun materiaaliin. Konsultaatioon osallistui: • 1 kehitysvammaisen ihminen ja 10 asumispalveluiden työntekijää Työyhteisöohjaukseen osallistui: • Ohjaus / 1 vuosi: 5 asumispalveluyksikköä ja 2 päivätoimintayksikköä • Ohjaus / ½ vuotta: 1 asumispalveluyksikkö ja 1 päivätoimintayksikkö Työntekijöitä yhteensä: 53 hlö Kehitysvammaisia yhteensä: 171 hlö Kommunikaatiovastaavien tiimit: • perustettiin 2:n yhteistyöorganisaatioon säännöllisesti kokoontuvat kommunikaatiovastaavien tiimit • Yhteensä 33 työntekijää osallistui tiimeihin Palveluiden suunnittelun tiimi: • Tiimi ei käynnistynyt suunnitelmien mukaan Ylä-Savossa. • Mikkelin SEUTUSOTE:ssa toteutettuun pilottiin osallistui 1 kehitysvammaisen ihminen ja 6 työntekijää. Läheistenryhmä: • Iisalmen ryhmään osallistui 4 läheistä. • Mikkelin ryhmä ei toteutunut. Päämieskoulutukset:

misten itsemääräämisoikeus toteutuu aikaisempaa paremmin.		• 7 toteutunutta koulutuskokonaisuutta • 2x 1 päivän päämiesjatkokoulutus • Osallistujia yhteensä 71 kehitysvammaista ihmistä ja 21 vammaisalan ammattilaista
Vammaisalan ammattilaiset ja läheiset saavat tietoa aiheesta, minkä kautta heidän ajattelu- ja toimintatansa on itsemääräämisoikeutta kunnioittava. Projektin toiminnan kautta kerätään tietoa, kokemuksia, hyviä ideoita ja käytäntöjä projektin lopputuotokseen.	Tapahtumat ja lyhyet tietoiskut: • Järjestetään vuoden 2013 aikana yhteensä 4 verkostotyöpaja- päivää kehitysvammaisille ihmisille, läheisille ja vammaisalan ammattilaisille • Järjestetään projektin päätöstopahtuma. • Tiedotetaan projektin toiminnasta aktiivisesti erilaisissa tapahtumissa ja tilaisuuksissa.	Järjestettiin: Verkostotyöpajat: • 4 alueellista työpajapäivää Mikkelissä ja Kuopiossa. • Osallistujat: 32 kehitysvammaista ihmistä ja 32 läheistä ja vammaisalan työntekijää Viljämätietotori: • noin 250 osallistujaa Sujuvat palvelut-täysivaltainen elämä-seminaari: • noin 150 osallistujaa Itsemääräämisoikeus-keskusteluillat lisämessä, Mikkelissä ja Kuopiossa: • noin 130 osallistujaa Näiden lisäksi projekti tiedotti, ohjasi ja koulutti lyhyissä tilaisuuksissa kehitysvammaisia ihmisiä, läheisiä ja ammattilaisia. Näiden avulla saavutettiin 485 kehitysvammaista ihmistä, 1128 vammaisalan ammattilaista ja 258 läheistä.
	Kirjoitetaan vähintään 1 krt/vuosi vammaisalan ammattilehtiin. Ohjataan sosiaalialan opiskelijoiden projektiin liittyviä opinnäytetöitä.	Katso liite 2 PROJEKTIN ARTIKKELIT JA OPINNÄYTETYÖT
	Juurruttamistason työskentely 6:n yhteistyökumppanin kanssa.	Juurruttaminen toteutettu ja arvioitu 10:n yhteistyökumppanin kanssa.
	Kirjoitetaan opas Tuetusta päätöksenteosta. Julkaistaan projektin teemoista koulutusmateriaalipaketti Savaksen internetsivuilta.	Projektin julkaisemat materiaalit: • Tuettu päätöksenteko- opas päätöksentekijälle ja tukihenkilölle • Päämieskoulutuspaketti ja koulutusmateriaalia vammaisalan työntekijöille • Päämiehisuus palveluiden suunnittelussa -materiaali, Tukihenkilön rooli päätöksenteossa – kaavio, Näin tuettu päätöksenteko onnistuu – kaavio, Kysely kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidoista ja powerpoint- esitykset projektin tuotoksista ja keskeisimmistä tuloksista.

Asennevaikuttamista, tietoiskuja, koulutuksia, infotilaisuuksia ja ohjaukseyhteisöjen verkostojen kysynnän ja tarpeen mukaan.

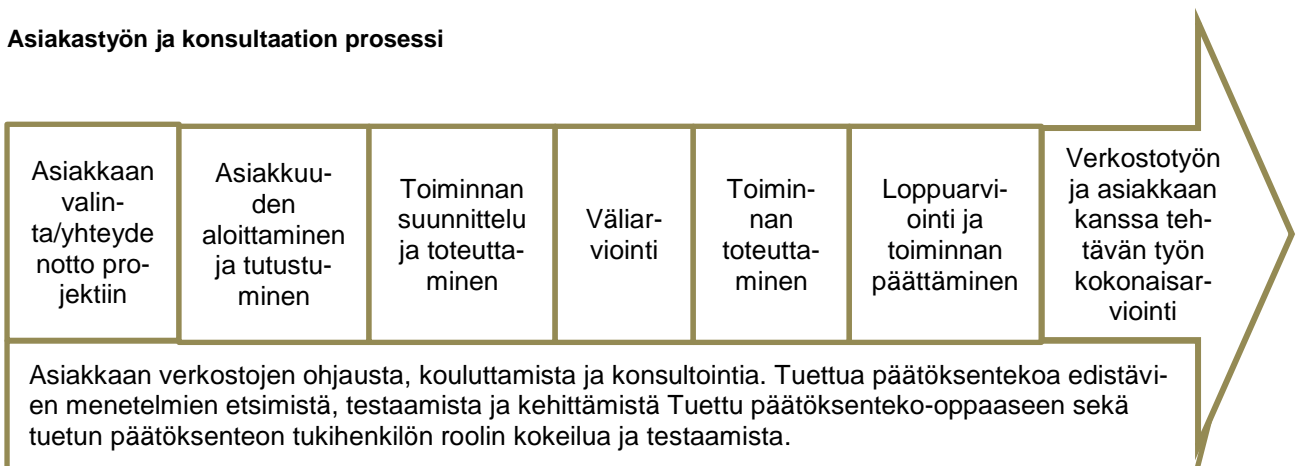
4 PROJEKTIN TOIMINTA

4.1 Pitkäkestoinen asiakastyö ja konsultaatio

Projektin asiakastyö ja konsultaatio olivat prosessiltaan ja tavoitteiltaan samankaltaisia toimintamuotoja. Molemmissa tavoitteena oli kehitysvammaisten ihmisten voimaantuminen oman elämän päätöksentekoon. Asiakastyön alkamisesta tiedotettiin Etelä-Savon alueen verkostoja; kuntia, yksityisiä palveluntuottajia ja järjestöjä. Mikkelin SEUTUSOTE:n ja Vaalijalan kuntayhtymän avopalveluiden kanssa käynnistettiin yhteistyö ja asiakkaat ohjautuivat heidän kauttaan. Myös pilottina toteutettuun konsultaation asiakkuus käynnistyi Vaalijala Ky:n aloitteesta.

Toiminnan kokonaiskesto asiakkaan ohjaus ja konsultointi sekä verkostotyö mukaan luettuna oli noin 2.5 vuotta. Toimintoihin pääsyn kriteereinä oli, että kehitysvammaisilla asiakkailla täytyy olla haasteita kommunikaatiossa, oman tahdon ilmaisussa ja päätöksien tekemisessä. Toiminta eteni jokaisen asiakkaan kanssa seuraavan prosessin mukaisesti.

Asiakastyön ja konsultaation prosessi

Toiminnan tavoitteena oli, että kehitysvammaiset ihmiset

- tutustuvat erilaisiin tuetun päätöksenteon menetelmiin yhdessä projektityöntekijän kanssa
- harjoittelevat oman tahdon ilmaisua ja valintojen tekemistä sekä
- saavat mahdollisuuden määrittää itse millaista elämää haluavat elää.
- tekevät projektin ohjauksen avulla konkreettisia todellisia päätöksiä omassa elämässään.

Toiminnan tavoitteena oli myös kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa käytetyistä menetelmistä tiedottaminen heidän verkostoilleen, jotta toiminnan kautta saadut vaikutukset ja opitut taidot jäisivät pysyviksi heidän elämäänsä. Verkostot kehittivät työtään projektin ohjauksessa asiakkaiden kanssa tehdyn työn rinnalla. Projektin työskentelyote oli tutkivaa ja tietoa keräävää työtä. Sen kautta kerättiin Tuettu päätöksenteko-oppaaseen hyviä käytäntöjä, tuettua päätöksentekoa edistäviä työmenetelmiä ja "mallia" siitä, kuinka tuettu päätöksenteko onnistuu kommunikaatiossa haasteita omaavien kehitysvammaisten ihmisten kanssa.

Projektin toiminnassa mukana olleet kehitysvammaiset ihmiset olivat vaikeavammaisia henkilöitä. Heidän elämässään oli paljon moni ammatillisia verkoston jäseniä. Toiminnassa nähtiin juurtumisen näkökulmasta tärkeänä, että verkoston jäsenet otettiin mukaan toimintaan ja myös heidän kanssaan harjoiteltiin käyttämään erilaisia tuettua päätöksentekoa edistäviä työmenetelmiä. Toiminnan tavoitteena ei ollut saavuttaa määrällisesti suurta joukkoa kehitysvammaisia ihmisiä, joten verkoston jäsenten mukaan ottaminen oli tulosten pysyvän juurtumisen kannalta olennaista, eikä aiheuttanut muutoksia muuten projektin toiminnassa. Verkoston jäsenten tiedottamisella ja konsultaatiolla onnistuttiin saavuttamaan pysyviä tuloksia toimintaan osallistuneiden kehitysvam-

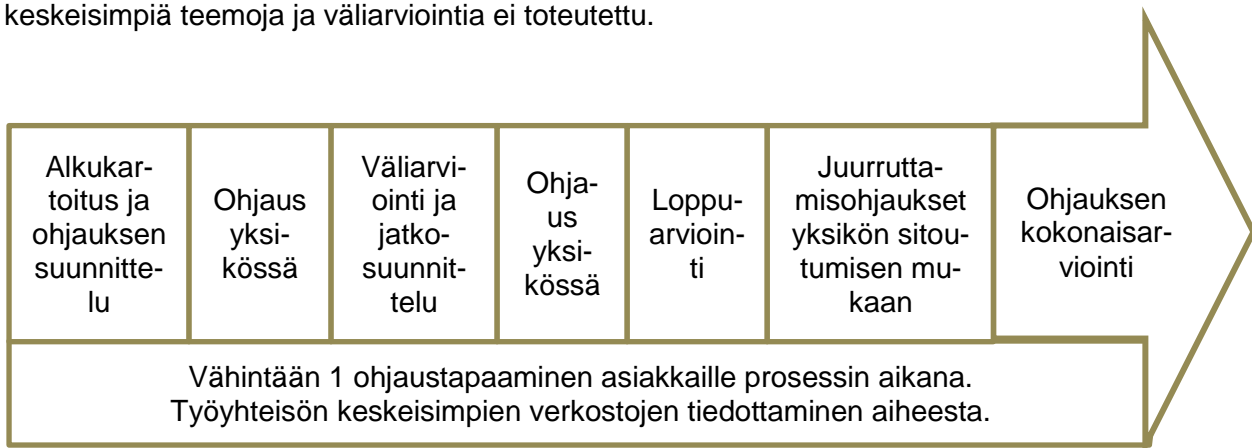
maisten elämässä sekä muiden verkoston jäsenten vaikutuspiirissä olevien kehitysvammaisten ihmisten elämässä.

Asiakastyöhön ja konsultaatioon osallistuneiden määrät ja toiminnan kesto			
Asiakas	Asiakkaan verkosto: työntekijät ja läheiset	Kontaktien määrä/tunnit	Asiakkuuden kesto ja arvioinnit
Asiakas 1, 26v	10 hlö	Asiakas: Yht. 46 krt /70 h Verkostot: Yht. 14 krt	3/2012 – 9/2014
Asiakas 2, 29v	17 hlö	Asiakas: Yht. 44 krt/ 67 h Verkostot: Yht.14 krt	3/2012 – 10/2014
Asiakas 3, 47v	20 hlö	Asiakas: Yht. 28 krt/ 42 h Verkostot: Yht.13 krt.	10/2012 – 9/2014
Asiakas 4, noin 20v	10 hlö	Asiakas: Yht. 15 krt/21 h 45 min. Verkostot: Yht. 9 krt	6/2012 – 8/2014
Yhteensä: 4 hlö	Yhteensä: 57 hlö	Yhteensä: Asiakkaat: 133 krt/200h 45 min Verkostot: 50 krt	

4.2 Työntekijöiden ohjaus

Työntekijöiden ohjaus käynnistettiin Ylä-Savon Soten kehitysvammayksiköiden ja Savon Vammaisasuntosäätiön kanssa pilotoinnilla. Pilotoinnissa haettiin selkeää prosessia ohjaukselle. Tässä vaiheessa toimintaan haettiin toimintayksiköitä kiinnostuksen mukaan. Vuoden 2013 ja 2014 toimintaa markkinoitiin projektin keskeisille yhteistyökumppaneille, tarveharkintaisesti.

Työntekijöiden ohjaus eteni koko projektin toiminnan ajan seuraavan prosessin mukaisesti. Prosessia tarkastettiin ensimmäisten pilottiohjauksien jälkeen loppuvuodesta 2012. Työntekijöiden ohjaus prosessin kesto oli noin 1 vuoden. Projektin toiminnan aikana prosessista kehitettiin myös ½ vuoden mittainen ohjaukokonaisuus. Lyhyemmässä ohjauksessa ohjaus tiivistettiin koskemaan keskeisimpiä teemoja ja väliarviointia ei toteutettu.

Työntekijöiden ohjauksen tavoitteena oli, että

- työntekijöiden vaikutuspiirissä olevilla kehitysvammaisilla ihmisillä olisi mahdollisuus tehdä omaa elämää koskevia päätöksiä riittävän tuen avulla.
- työntekijöiden tiedot ja taidot tukea kehitysvammaisia ihmisiä päätöksenteossa kasvavat.
- tuettua päätöksentekoa edistävät erilaiset työmenetelmät ja itsemääräämisoikeutta edistävä ajattelutapa juurtuvat toimintayksiköihin ja tätä kautta kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeus toteutuu tulevaisuudessa.
- jokainen toimintayksikkö määrittelee itse omalle toiminnalleen kehittämistavoitteet, joita työstävät projektin ohjauksen ajan.

Työntekijöiden ohjaukseen osallistuneiden määrä ja tapaamiskerrat		
Ohjaukseen osallistuneiden kehitysvammaisten ihmisten määrä	Ohjaukseen osallistuneet työntekijät	Tapaamiskerrat yhteensä
Yhteensä: 171 hlö	Yhteensä: 53 hlö	Työntekijät: 123 krt Kehitysvammaiset ihmiset: 10 krt
Toimintaan osallistui 9 asumis- tai päivätoimintayksikköä, 3:sta eri organisaatiosta.		
Vuonna 2012 ohjaukseen ja juurruttamiseen osallistui 5 yksikköä, joiden kanssa kokonaisarviointit syksyllä 2014.		
Vuonna 2013 ohjaukseen ja juurruttamiseen osallistui 3 yksikköä, joiden kanssa kokonaisarviointit syksyllä 2014.		
Vuonna 2014 ohjaukseen osallistui 1 yksikkö, jonka kanssa juurruttamista ei toteutettu.		

4.3 Tiimit ja ryhmätoiminta

Projektissa käynnistettiin erilaisia kehitysvammaisille ihmisille, läheisille ja vammaisalan ammattilaisille suunnattuja tiimejä ja ryhmiä. Kaikkien näiden tavoitteena oli

- tuettuun päätöksentekoon liittyvän tiedon levittäminen ja juurruttaminen,
- tuetun päätöksenteon edistäminen sekä
- päätöksentekoa tukevien toimintatapojen kehittäminen yhdessä.

Projektin aikana järjestettyjä tiimejä ja ryhmätoimintamuotoja ovat:

- **Päämieskoulutukset**
- **Kommunikaatiovastaavien kehittämistiimit**
- **Läheisten ryhmä**
- **Palveluiden suunnittelun kehittämisryhmä**

Alla olevassa taulukossa on esitelty kaikki projektin toiminta-aikana toteutuneet tiimit ja ryhmät:

Tiimi / Ryhmätoiminta	Osallistuneet kehitysvammaiset ihmiset	Osallistuneet työntekijät/läheiset	Tapaamiskerrat / tunnit	Toiminta-aika
Päämieskoulutukset	71 hlö	21 hlö	34 krt / 57,5h	2014: 4x 4-5 tapaamiskerran koulutusta 2015: 1 x 4-5 tapaamiskerran koulutus, 2x 1 päivän jatkokoulutus ja 2 x 2 tapaamiskerran koulutusta
Kommunikaatiovastaavien kehittämistiimit	-	33 hlö	39 krt / 109,5h	2012 - 2015: 4 x tiimi, tapaamiset 2-3 krt /vuosi 2013 - 2015: 1 x tiimi, tapaamiset 4 krt / vuosi
Läheisryhmä	-	4 läheistä	3 krt / 7,5 h	2014: 1 x 3 tapaamiskerran ryhmä
Palveluiden suunnittelun kehittämisryhmä Mikkelin SEUTUSOTE:ssa	1 pilottiasiakas	6 hlö	10 krt / 12 h	2014: Ylä-Savon Sote: tiimi aloitettiin, mutta toiminta keskeytyi Mikkeli SEUTUSOTE: palveluiden suunnittelun päämieslähtöinen prosessi pilottiasiakkaan kanssa

4.4 Tapahtumat ja lyhyet tietoiskut

Keskeisten toimintamuotojen ohessa projektissa levitettiin tietoa erilaisten tapaamisten, tapahtumien ja tilaisuuksien avulla. Osan näistä projekti järjesti itse ja osassa toimi kouluttajana / tiedottajana. Tilaisuuksissa esiteltiin projektin toimintaa ja projektin kannalta keskeisiä teemoja; tuettu päätöksenteko, itsemääräämisoikeus, kommunikaatio- ja vuorovaikutus sekä yksilökeskeinen elämänsuunnittelu.

Levittämissuunnitelmassa oli paljon ns. yleistä levittämistyötä, jonka tavoitteena oli herättää kuulijoita ja vaikuttaa ihmisten asenteisiin. Projekti järjesti yhden isomman tilaisuuden toiminnan aikana. Alla olevassa taulukossa on esitelty projektin järjestämät lyhyet tietoiskut sekä tapahtumat, joihin osallistuttiin pyydettyinä. Seuraavalla sivulla on esitelty projektin järjestämät tapahtumat.

Lyhyet tietoiskut 2011 - 2015 koko Savon alue; tilaisuudet / osallistumiskerrat			
Tapahtuma	Kehitysvammaiset ihmiset	Vammaisalan työntekijät	Läheiset
	osallistumiskertojen määrä	osallistumiskertojen määrä	osallistumiskertojen määrä
Lyhyet tietoiskut projektin teemoista; 121 tilaisuutta	335	1059	73
Tiedonkeruu päämiehiltä; 27 tilaisuutta	142	2	38
Yhteistyökumppanitapaamiset; 33 tilaisuutta	8	62	3
Läheistenillat; 12 tilaisuutta	-	5	144
Yhteensä	485	1128	258

Tapahtumat, joissa tiedotettu infopisteellä projektin toiminnasta (ei tietoa osallistujamäärästä):
Kaste-seminaari; VammaisKaste-hanke, Iisalmi 6-7.10.2011
Map-seminaari; Minun asumisen polkuni-projekti, Iisalmi 24.11.2011
Oma elämä – oman näköiset palvelut- seminaari; Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Piekämäki 27.11.2014
Autismin talvipäivät; Autismi- ja aspergerliitto, Lahti 30-31.1.2015

Tapahtumat, joissa koulutettu projektin toiminnasta ja teemoista (ei tietoa osallistujamäärästä):
Autismin talvipäivät; Autismi- ja aspergerliitto, Kuopio 8-9.2.2013
Kuuletko ääneni, huomaaatko vahvuuteni- kehitysvamma-alan teemapäivä; Savon Ammatti- ja aikuisopisto, Kuopio 27.3.2014
Tulevaisuuden palvelutalot 2015; Professio, Helsinki 11.3.2015
Vammaistyö 2015; Professio, Helsinki 15.4.2015

Tapahtumat	Aika ja paikka	Osallistujat	Tavoitteet	Palaute
Verkostotyöpajat	4 työpajapäivää Mikkelissä 27.4.2013, 19.10.2013 ja Kuopiossa 20.4.2013, 12.10.2013	Samat osallistujat kevään ja syksyn päivissä paikkakunnilla. 64 osallistumiskertaa: 32 kehitysvammaista ihmistä, 29 ammattilaista ja 3 läheistä	Levittää tietoa tuestusta päätöksenteosta ja siihen liittyvistä teemoista. Verkostoituminen ja oman työn/elämän kehittäminen.	Päivät koettiin erittäin onnistuneina. Pajat antoivat uutta tietoa ja selkeitä käytännön esimerkkejä tiedon hyödyntämiseen omassa työssä ja elämässä. Koettiin hyvänä mahdollisuus tutustua materiaaleihin ja valmistaa materiaalia itselle sekä kehitysvammaisten ihmisten käyttöön. Päivissä huomioitiin tiedon saannin esteettömyys; kuvat ja selkokieli. Kokemuspuhujien puheenvuorot olivat onnistuneita ja ajatuksia herättäviä.
Viljamit-tietotori	22.2.2014, Iisalmi	noin 250 osallistumiskertaa: 150 kehitysvammaista ihmistä, 70 ammattilaista ja 30 läheistä (arvioitu määrä)	Levittää tietoa vammaisalasta ja sen toimijoista. Tilaisuudessa esiintyi Pertti Kurikan Nimipäivät.	Päivä koettiin erittäin onnistuneena. Palautelaatikon palaute 90 😊 ja 2 ☹️ Saisi olla enemmänkin tällaisia tapahtumia. Ja aina pitää olla rokkia. (Lähde: Savon Sanomat, päämies) Toivon, että valtaväestö tietäisi enemmän kehitysvammaisista. Minustakin pitäisi tietää millainen olen, vaikka ei minusta ulospäin huomaa, että olen kehitysvammaisen. (Lähde: Savon Sanomat, päämies)
Sujuvat palvelutäysivaltainen elämä seminaari	29.10.2014, Kuopio	noin 155 osallistumiskertaa: 50 kehitysvammaista ihmistä, 85 ammattilaista ja 20 läheistä (arvioitu määrä)	Levittää tietoa projektin toiminnasta ja vammaisalan lainsäädäntömuutoksista.	Seminaari koettiin onnistuneena. Koettiin tärkeäksi päämiesten läsnäolo ja puheenvuorot. Luentojen sisältöjä pidettiin hieman vaikeasti ymmärrettävinä päämiehille.
Itsemääräämisoikeus-keskusteluillat	10.3.2015 Iisalmi, 25.3.2015 Mikkelä ja 26.3.2015 Kuopio	noin 130 osallistumiskertaa: 5 kehitysvammaista ihmistä, 60 ammattilaista ja 65 läheistä (arvioitu määrä)	Keskustelua ja vertaistukea itsemääräämisoikeuteen tukemiseen liittyen.	Illat herättivät osallistujat ajattelemaan itsemääräämisoikeutta enemmän. Illoista sai ideoita ja vinkkejä sekä uutta näkökulmaa asiaan liittyen. Keskustelua olisi voinut syntyä enemmän. Iltojen aikana heräsi ymmärrys läheisten ja palvelukodin henkilökunnan yhteistyön merkityksestä.
		469 osallistumista		

5 PROJEKTIN TUOTOKSET

5.1 Esitteet ja julisteet

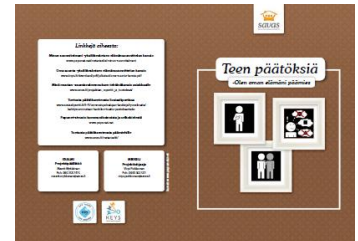
Projektin esitteen ja julisteet suunnitteli Mainostoimisto AD Kiivi Oy. Projektin julkaisut ovat

- Projektiesite 10/2011, päivitetty esite 2/2013
- Kuvallinen projektijuliste 11/2011
- VAMPO-juliste 11/2011
- projektin asiakirjapohja 10/2012, päivitetty 2/2013
- projektin folderi 12/2013

5.2 Teen päätöksiä-lehtinen

Teen päätöksiä- lehtinen suunniteltiin 9/2013.

Lehtisen tarkoitus on antaa kuvallista ja selkeäkielistä tietoa mitä tuettu päätöksenteko tarkoittaa sekä auttaa kehitysvammaisia ihmisiä oman elämänsä päätöksenteossa.

5.3 Tuettu päätöksenteko- opas päätöksentekijälle ja tukihenkilölle

Tuettu päätöksenteko-opas kirjoitettiin kehitysvammaisille päätöksentekijöille ja päätöksenteossa tukeville ihmisille. Opas on kirjoitettu selkokielellä sekä kuvitettu Papunetin sclera-piktogrammeista muokatuilla Map - ja Tuettu päätöksenteko-kuvapankkien kuvilla.

Opas sisältää tietoa siitä

- mitä tuettu päätöksenteko tarkoittaa
- millaisilla työmenetelmillä tuettua päätöksentekoa voi helpottaa ja
- millainen on onnistunut tuetun päätöksenteon tilanne.

Lisäksi oppaassa on

- lukuvinkkejä ja ideoita tuetun päätöksenteon edistämiseen
- päämiesten ja lähi-ihmisten kertomuksia ja kokemuksia tuetusta päätöksenteosta.
- tietoa kommunikaatiosta ja vuorovaikutusta

Opasta voi hyödyntää

- asioiden kertomisessa kehitysvammaisille henkilöille
- ammattilaisten perehtyessä aiheeseen
- uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämisessä

Oppaan mukana tulee myös kuvitettuja, laminoituja työvälilekkeitä päätöksentekotilanteisiin.

5.4 Päämieskoulutus-materiaali

Projektissa laadittiin koulutusmateriaalia kehitysvammaisten ihmisten kouluttamiseen. Päämieskoulutuskokonaisuus sisältää selkokielisen, kuvitetun koulutusmateriaalin 4:n koulutuskertaan sekä jokaiselle tapaamiselle harjoituksia ja työvälineitä.

Koulutusmateriaalia voi käyttää kehitysvammaisten ihmisten kanssa teeman käsittelyssä tukena tai koulutuskokonaisuuden järjestämisessä.

Koulutuskertojen aiheet:

1. Mitä tuettu päätöksenteko tarkoittaa?
2. Päätöksenteon harjoittelu erilaisten työmenetelmien ja harjoitusten avulla
3. Unelmien kartan valmistaminen
4. Vaikuttaminen omaan elämään

5.5 Päämiehisyyttä tukeva koulutusmateriaali-paketti vammaisalan henkilöstölle

Projektin eri toimintamuodoissa laadittiin paljon erilaista koulutus- ja tiedotusmateriaalia aiheesta. Projektissa julkaistiin keskeisimmistä teemoista valmiit koulutusmateriaalit.

Teemat ovat

- Itsemääräämisoikeus ja tuettu päätöksenteko
- Kommunikaatio ja vuorovaikutus
- Päämiehisuus ja yksilökeskeinen suunnittelu
- Vaikeavammaisen asiakkaan kanssa työskentely
- Vaikuttaminen, päätöksenteko ja itsemääräämisoikeus päämiehille

ja niitä voi hyödyntää

- aiheeseen tutustuessa
- uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämisessä
- perehdytyskansioiden laatimisessa
- koulutusten ja ohjausten järjestämisessä (esim. vammaisalan opiskelijoiden opetuksessa)

5.6 Päämiehisuus palveluiden suunnittelussa -materiaali

Materiaalia työstettiin yhteistyössä Savonia Ammattikorkeakoulun OIS- opiskelijoiden kanssa. Materiaali sisältää:

- Ohjeet palvelusuunnitelmapalaveriin kuvilla ja tekstillä päämiehille sekä vammaisalan ammattilaisille ja
- Kuvamateriaalia kokoukseen; kuvallinen kutsupohja palvelusuunnitelmapalaveriin ja kuvitettu järjestys palaverin etenemisestä.

5.7 Muuta materiaalia

Projektin laadittiin myös tukihenkilön rooli päätöksenteossa – kaavio, näin tuettu päätöksenteko onnistuu – kaavio, kysely kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidoista ja powerpoint- esitykset projektin tuotoksista ja keskeisimmistä tuloksista.

5.8 Tuotosten saatavuus projektin toiminnan jälkeen

Projektissa tuotettu materiaali

- Tuettu päätöksenteko-opas; työvälinepakki ja Tuettu päätöksenteko-kuvat
- Teen päätöksiä-lehtinen
- Päämieskoulutus-materiaali
- Koulutusmateriaali-paketti vammaisalan henkilöstölle
- Päämiehisyyden palveluiden suunnittelussa-materiaali
- Kysely kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidoista, Näin tuettu päätöksenteko onnistuu ja Tuki-henkilön rooli päätöksenteossa sekä
- Projektin materiaalin esittely ja keskeisimmät tulokset/vaikutukset ja johtopäätökset

ovat vapaasti ladattavissa ja hyödynnettävissä projektin toiminnan jälkeen ja löytyvät seuraavilta internetsivustoilta:

- Savon Vammaisasuntosäätiön internet-sivuilta, osoitteesta <http://www.savas.fi/fi/saatio/materiaalipankki/>.
- Papunet-sivustolta (Tuettu päätöksenteko-opas, työvälineet ja kuvat), osoitteesta <http://papunet.net/materiaalia/opas-ja-tyovalineita-tuettuun-paatoksentekoon>
- Innokylästä projektin sivuilta, osoitteesta <https://www.innokyla.fi/web/hanke64713>
- Vernerin sivuilta (linkki materiaaliin), osoitteesta <http://verneri.net/yleis/tuetusti-paatoksentekoon>

6 TOIMINNAN KESKEISIN PALAUTE JA TULOKSET/VAIKUTUKSET

6.1 Yhteenveto projektin saamasta palautteesta

Projektin keskeisimmistä toimintamuodoista

- pitkäkestoisesta asiakastyöstä ja konsultaatiosta,
- työntekijöiden ohjauksesta sekä
- erilaisista tiimeistä

kerätyt palautteet käsiteltiin ja kooste laadittiin kohderyhmittäin. Kaikissa toimintamuodoissa palautetta pyydettiin erittelemällä palaute toiminnasta ja todennetuista vaikutuksista omaan toimintaan/elämään ja toimintaympäristöön, jossa toimii. Palautteet kerättiin kyseisten toimintojen väli- ja/tai loppuarviointina vuosien 2012–2015 aikana.

Palautetta kerättiin toimintaan osallistuneilta tahoilta, toimintamuodoittain ja kohderyhmittäin; kehitysvammaisilta ihmisiltä, läheisiltä, toimintaan osallistuneilta ammattilaisilta ja yhteistyökumppaneilta, joiden organisaatioissa toimintaa järjestettiin.

Seuraavassa taulukossa on yhteenveto projektin saamasta palautteesta.

Palaute projektin toiminnasta (eriteltyinä toimintamuodoittain):**tyytyväisyys toimintaan / järjestelyjen onnistuminen / vaikutusmahdollisuudet toimintaan**

	Kehitysvammaiset ihmiset	Läheiset	Ammattilaiset	Yhteistyökumppanit
Pitkäkestoinen asiakastyö ja konsultaatio	- Asiakkaiden mielestä toiminta oli mukavaa ja tavoitteet toteutuivat hyvin.- Asiakkaat kokivat päässeensä vaikuttamaan toimintaan ja kertomaan omista asioistaan.- Asiakkaan arvio: 10 pisteen arvoinen toiminta kuvalliselta asteikolta.- Erilaiset päätöksentekoon ja muuttoon liittyvät tehtävät ja harjoitukset olivat hyviä.- Säännölliset tapaamiset ja aikataulujen sopiminen suoraan asiakkaan kanssa nähtiin onnistumisenä.	- Toiminnan tavoitteet olivat asiakaslähtöisiä ja muodostettu verkostoja kuunnellen.- Toiminnan sisältö ja valitut työmenetelmät oli valittu asiakkaiden tarpeita ja toiveita kuunnellen.- Asiakkaiden kuuntelu ja heille tärkeiden asioiden toteuttaminen olivat asiakastyön onnistumisia.	- Tavoitteet ja toiminnan sisältö /toteuttaminen oli asiakaslähtöisiä ja onnistunutta.- Verkoston toiveet ja tarpeet huomioitiin.- Projektityöntekijä oli ammattitaitoinen ja asiantunteva ja hänen tapansa ohjata nähtiin hyvänä.- Toiminnan käytännönjärjestelyt sujuivat pääsääntöisesti hyvin. Toimintaan osallistuneilla työntekijöillä oli haasteita sitoutumisessa ja ajan löytämisessä osallistumiseen.- Onnistumisina nähtiin, että tapaamiset olivat lyhyitä ja tiiviitä, aikatauluissa pysyttiin hyvin ja toiminta lopetettiin asteittain huolehtien juurruttamisesta.	- Toiminnassa otettiin monipuolisesti asiakkaiden tarpeet huomioon.- Tapaamisia oli vähän, mutta ne olivat onnistuneita.- Toiminnan suunnittelu ja kehittäminen yhdessä asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa nähtiin hyvänä asiana.- Työntekijä oli ammattitaitoinen ja toimintaan oli helppo osallistua.
Työntekijöiden ohjaus	- Projektin toiminnasta jäi positiivinen mieli.- Muutaman asiakkaan näkökulmasta työntekijöiden ohjaus ei ollut onnistunut.- Kehitysvammaisille ihmisille kaivattiin enemmän toimintaa.- Kehitysvammaisten ihmisten mielestä tapaamiset olivat mielekkäitä ja he kokivat, että työntekijöiden kehittämistehtävät olivat tärkeitä.	Ei kysytty arviointitietoa.	- Toiminnalla oli selkeät tavoitteet, jotka nousivat työyhteisöjen tarpeesta.- Käytetyt työmenetelmät olivat onnistuneita ja käytännönjärjestelyt sujuivat kokonaisuudessaan hyvin.- Käytännönläheinen ohjaus ja projektin ohjauskäynnit yksiköissä olivat onnistuneita. Toiminnassa oli sopivassa suhteessa käytännön harjoittelua ja koulutusta.- Yksikkökohtaiset kehittämistavoitteita ei sisäistetty (motivaatio, sitoutuminen, vastuun jakaminen, työvuorosunnittelu vaikutti tähän) kaikissa yksiköissä, jolloin tavoitteet jäivät osittain saavuttamatta.- Projektityöntekijän ammattitaitoon oltiin tyytyväisiä.	- Toimintaan osallistuneiden työntekijöiden ammattitaidon kunnioittaminen ja projektin jalkautuminen yksiköihin nähtiin onnistumisena.- Toiminnan sisältö tuki hyvin toimintaan osallistuneen tahon omaa työn kehittämistä.- Kehitysvammaisilta ihmisiltä kerättävän arviointitiedon hankkimiseen ehdotettiin erilaisia keinoja, jotta tieto olisi relevanttia ja totuudenmukaista.

Tiimit	- Tiimit olivat sopivan mittaisia lähes kaikkien osallistujien mielestä. - Tiimien aiheet koettiin kiinnostavina ja yhteinen toiminta aiheen ympärillä oli mukavaa. - Aihe ja sen ymmärtäminen koettiin osittain vaikeana. Työvälineiden ymmärtäminen ja täyttäminen oli myös vaikeaa osalle osallistujista. - Tiimien osallistujat kokivat, että heitä kuunneltiin ja he saivat myös kertoa omista asioistaan. - Tiimeihin osallistuminen koettiin jännittävänä, koska osallistujat pelkäsivät etteivät osaa asioita tai etteivät pärjää tiimissä.	- Käytännönjärjestelyt onnistuivat hyvin ja ryhmän vetäjät olivat ammattitaitoisia. - Aihetta käsiteltiin helposti ja ymmärrettävästi. - Kaivattiin enemmän syvempää tietoa itsemääräämisoikeudesta. - Omista ajatuksista oli vaikea puhua ryhmässä, jossa ei tunne toisia osallistujia.	- Tiimien toiminta oli suunnitelmallista ja käytännönjärjestelyt sujuivat hyvin. - Tiimien jäsenten tiedonsiirto oman työyksikön kokouksiin ei onnistunut kaikkien tiimien osalta. - Tiimeille pitäisi suunnitella toimiva ja pysyvä rakenne, jotta ne jäisivät toimimaan projektin toiminnan päätyttyä. - Tiimien toiminnassa olisi voinut hyödyntää osallistujatahojen sisäistä osaamista ja omia sisäisiä tiedotuskanavia tehokkaammin. - Tiimien sisällön muuttaminen työnohjaukselliseksi tapaamiseksi, jossa kehitettäisiin yksikön itsemääräämisoikeuteen liittyviä työkäytäntöjä nähtiin kehitettävänä asiana.	- Koettiin hyvänä, että tiimejä järjestetään kehitysvammaisille ihmisille; he saavat tietoa ja voivat miettiä asioita oman elämän näkökulmasta. - Yhteistyökumppaneilla oli mahdollisuus vaikuttaa tiimin aikatauluihin, jolloin Päämieskoulutus saatiin yhdenmukaiseksi osallistujien opetussuunnitelman mukaisten tavoitteiden kanssa - Yhteistyö oli sujuvaa ja onnistunutta ja yhteistyökumppanit saivat olla alusta saakka koko ajan mukana oppimassa Päämies-koulutuksen sisältöjen rakentamista ja opetuspaketin muodostamista. Tämä edesauttoi juurtumista. - Kommunikaativastaavien tiimit toimivat osaamisen kehittämisen ja syventämisen areenana. - Tiimit käynnistyivät projektin johdolla järkevästi ja tiimien tarve on tullut näkyväksi ja merkitys tärkeäksi.

6.2 Keskeisimmät tulokset / vaikutukset

Levittämisprojektissa tavoitteena ei ollut mallin tai uuden toimintamuodon kehittäminen vaan mahdollisimman laaja levittämis- ja juurruttamistyö. Projektin tulokset ovat sama kuin vaikutukset eli projekti oli onnistunut, kun levittämistyöllä saatiin aikaan vaikutuksia projektin kohderyhmien elämässä ja toimintaympäristössä.

Tietoa vaikutuksista kerättiin toimintaan osallistuneilta tahoilta toimintamuodoittain ja kohderyhmittäin; kehitysvammaisilta ihmisiltä, läheisiltä, toimintaan osallistuneilta ammattilaisilta ja yhteistyökumppaneilta, joiden organisaatioissa toimintaa järjestettiin. Pitkissä toimintamuodoissa kartoitettiin lähtötilanne, johon vaikutuksia verrattiin väli- ja loppuarvioinneilla. Lyhyemmissä toimintamuodoissa osallistujat kuvasivat tapahtuneita vaikutuksia. Lähtötilanteen kartoituksessa käytettiin projektin laatimia kysymyspatteristoja kehitysvammaisille ihmisille ja verkostoille.

Seuraavaan taulukkoon koottiin keskeisimmät tulokset /vaikutukset.

	Kehitysvammaiset ihmiset	Läheiset	Ammattilaiset	Yhteistyökumppanit
Pitkäkestoinen asiakastyö ja konsultaatio	- Asiakkaiden omatoimisuus omien asioiden hoitoon kasvoi. - Asiakas sai tietoa ja keskusteluapua oman elämän suunnittelussa ja päätöksenteossa muuttovaiheessa. - ”Muutuin iloisemmaksi ja pirteämmäksi.” - Kehitysvammaisen asiakas koki tulleen kuulaksi projektin puolelta. Ammattilaisten havainnot: - Asiakastyöhön osallistuneet asiakkaat olivat työskentelyjakson jälkeen aiempaa aktiivisempia ja osallistuvampia omassa elämässään. - Asiakkaiden vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaidot olivat kehittyneet verrattuna aiempaan eli he osasivat ilmaista itseään ja omaa tahtoaan selkeämmin, oma-aloitteisemmin ja sinnikkäämmin. - Asiakastyöjakson aikana he oppivat käyttämään erilaisia menetelmiä päätöksenteon ja kommunikoinnin tukena. Läheisten havainnot: - Toiminnalla oli silmin nähden vaikutuksia asiakkaiden elämään.	- Asiakastyö tuki omia ajatusmalleja itsemääräämisoikeudesta.	- Verkoston jäsenten ammattitaito kasvoi saadun tiedon ja työmenetelmiin tutustumisen myötä. Visualisoinnin ja havainnollistamisen merkitys avautui. Projektin kautta saadut materiaalit, oppaat, ohjeistukset ja vinkit auttavat jatkossa työntekijöitä arjen työssä. - Verkoston jäsenten taito tukea asiakkaita tuetussa päätöksenteossa kasvoi, minkä myötä asiakkaiden mahdollisuus tuettuun päätöksentekoon myös lisääntyi. - Asiakastyön myötä syntyi ymmärrys kehitysvammaisten ihmisten kyvykkyydestä tehdä omaa elämää koskevia päätöksiä. Koko ajan tuetaan entistä enemmän itsenäisiin päätöksiin. - Kehitysvammaisten ihmisten ja työntekijöiden välinen vuorovaikutus parantui. - Osallistuneisiin ammattilaisiin on juurtumassa asiakaslähtöinen itsemääräämisoikeutta edistävä työskentelytapa.	- Toiminnalla oli selkeitä vaikutuksia omaan ammattitaitoon; ammattillisuuden tarkastelua, kiinnittää enemmän huomiota omaan toimintaan ja siihen kuinka asettaa kysymyksiä asiakkaille, että saisi esiin sen, mitä hän haluaa sanoa. - Toimintaan osallistumisen myötä tulee paremmin selvitettyä kehitysvammaisen asiakkaan mielipiteitä ja tarkistettua ymmärtääkö hän varmasti asian, josta puhutaan ja tehdään päätöksiä. - Työntekijät osaavat rohkaista asiakasta antamaan palautetta saamastaan palvelusta entistä paremmin. - Ajattelutavassa tapahtui muutoksia; jokaisessa kohtaamisessa pyrkii jatkossa miettimään toteutuuko ihmisen itsemääräämisoikeus oikeasti.

Työntekijöiden ohjaus	- Kehitysvammaiset henkilöt saivat tietoa tuetusta päätöksenteosta. He olivat mukana joissakin ohjauksissa harjoittelemassa erilaisia päätöksentekoa tukevia työvälineitä. - Työntekijöiden kehittämistehtävien myötä kehitysvammaiset ihmiset kokivat itse, että heillä on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa asioihin ja tehdä omaa elämää koskevia valintoja päivittäisissä asioissa. He kokivat myös, että heitä kuunnellaan enemmän kuin aikaisemmin. Ammattilaisten havainnot: - Kehitysvammaisten ihmisten vaikutusmahdollisuudet, itseilmaisu, aloitteellisuus ja aktiivisuus kasvoivat arjessa. - Vastavuoroista kommunikaatiota kehitysvammaisten ihmisten kanssa on enemmän ja he tekevät aiempaan enemmän pieniä valintoja ja päätöksiä omassa elämässään. - Ammatillaiset kokivat, että kehitysvammaisten asiakkaiden osallisuus kasvoi toiminnan kautta.	Ei kysytty tietoa läheisiltä.	- Kaikkien toimintaan osallistuneiden ammattilaisten mielestä itsemääräämisoikeuden huomiointi edistyi omassa toimintayksikössä. - Ammatillaiset saivat uutta tietoa tuetusta päätöksenteosta, itsemääräämisoikeudesta, kommunikaatiomenetelmistä, yksilökeskeisen elämän suunnittelun työvälineistä ja erilaisista asiakkaita osallistavista työvälineistä. Uuden tiedon myötä työntekijät aktivoituivat käyttämään erilaisia menetelmiä. - Konkreettisten vaikutusten laajuus oli riippuvainen työyhteisön käytettävissä oleviin resursseihin ja työntekijöiden ohjauksen pituuteen. - Jokaisessa yksikössä oli havaittavissa asennetasolla tapahtuneita muutoksia. Kehitysvammaiset henkilöt nähtiin aktiivisina oman elämän asiantuntijoina. - Toimintayksiköiden kommunikaatioympäristö kehittyi, päämiesajattelu syventyi ja työntekijät saivat uutta tietoa vaikeavammaisten ihmisten kommunikoinnin ja itsemääräämisoikeuden tukemiseen.	- Projektin toiminta edisti organisaation muutosvaiheessa työn kehittämistä. - Ohjauksen vaikutuksena aloitettiin kehittämään perehdyttämistä liittyen tuettuun päätöksentekoon ja siihen liittyviin teemoihin. - Toimintayksikössä otettiin käyttöön monipuolisesti erilaisia kommunikaatiomenetelmiä ja tuettua päätöksentekoa ja itsemääräämisoikeutta edistäviä työvälineitä. - Kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeus konkretisoitui ja itsemääräämisoikeuden edistämisen suhteen tapahtui asenne- ja ajattelutavan muutos.
Tiimit	- ”Minä opin paljon kaikkia asioita ja sain tietoa enemmän.” Työntekijöiden havainnot: - Toiminnalla oli selkeitä vaikutuksia kehitysvammaisiin ihmisiin.	- Tiimistä sai vertaistukea, ideoita ja uusia työvälineitä sekä käytännönvinkkejä.	- Tiimin toiminnasta sai vertaistukea ja pääsi jakamaan hyviä käytäntöjä ja kokemuksia. - Oman ja työyksikön kommunikaatio-osaamisen kasvaminen nähtiin vaikutuksena. - Uuden käytännönläheisen tiedon ja kommunikaation liittyvien vinkkien kautta koko toimintayksikön kommunikaatioasiat selkeytyivät; vastuunjakautuminen tasaisesti ja työkäytäntöjen yhtenäistyminen. - Konkreettisia tuloksia olivat materiaalipankki organisaation sisäiselle tiedotuskanavalle ja kommunikaatioperehdytyskansioiden rakentaminen yhtenäiseksi koko organisaatioon. - Tiimien tapaamiset pitivät innostusta yllä ja auttoivat onnistumaan tuetun päätöksenteon tilanteissa.	- Tiimin kautta sai tietoa ja käytännön ideoita menetelmistä ja materiaaleista. - Päämieskoulutus juurtui osaksi Telma-opetuksen opetussuunnitelmaa. Tukea tarvitsevat opiskelijat osallistuvat koulutuksiin oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa (HOPS) mukaisesti.

6.3 Projektin työryhmän arviointi toteutetusta toiminnasta

	Vahvuudet	Heikkoudet	Mahdollisuudet projektin päättymisen jälkeen	Uhat projektin päättymisen jälkeen
Pitkäkestoinen asiakastyö ja konsultointi	- Prosessia oli mahdollisuus joustavasti ja sujuvasti kehittää kehitysvammaisten asiakkaiden tarpeiden mukaiseksi. - Toiminnassa oli mukana erilaisia asiakkaita –tulokset ja käytetyt työmenetelmät olivat monipuolisia. - Asiakastyön kautta saatiin kerättyä hyviä käytäntöjä, ideoita, työvälaineitä ja asiakaskertomuksia projektin lopputuotokseen. - Konsultaation tulokset olivat todella onnistuneita. Toimintaan osallistuneen kehitysvammaisen asiakkaan muutto tapahtui hänen päätöksien ja toiveiden mukaisesti.	- Tulosten ja vaikutusten juurruttamista ei huomioitu alussa riittävästi, koska alussa keskityttiin keräämään hyviä käytäntöjä asiakastyöstä ja oletettiin, että verkostotyö käynnistyy helpommin. - Toimintaan osallistuneiden asiakkaiden elämän avainhenkilöiden sitoutumattomuus hankkeeseen vaikeutti tulosten juurruttamista asiakkaiden lähiyhteisöön. - Konsultaatiota oli haastava määritellä, jonka vuoksi aikataulu ja toiminnan kesto eivät pysyneet suunnitellussa.	- Asiakkaiden valmentamisella, ”coachauksella” saadaan hyviä tuloksia. - Valmentavan työotteen hyödyntäminen ja laajentaminen kehitysvammaispuolelle antaa vastuuta kehitysvammaisille ihmisille itselleen. - Kun kehitysvammaiset ihmiset saavat mahdollisuuden tehdä omaa elämää koskevia päätöksiä, he oppivat ymmärtämään mitä tarkoittavat ihmisoikeudet ja kuinka omia/ryhmän oikeuksia voi itse viedä eteenpäin. - Tuettu päätöksenteko- teemaan ja juurruttamiseen sopii konsultoiva työote. Konsultaatiosta tuetun päätöksenteon-tilanteissa olisi mahdollisuus tuotteistaa palvelu. - Työote oli lähellä tuetun päätöksenteon tukihenkilön roolia ja sen mallia olisi mahdollisuus hyödyntää tulevaisuudessa.	- Juurtuvatko asiakastyön tulokset pysyvästi, jos toimintayksikössä on pula henkilöstöstä? - Sitoutuuko toimintayksiköiden johto kehittämään työntekijöiden tuetun päätöksenteon osaamista myös jatkossa tulosten pysyvyyden varmistamiseksi? - Vaikeuttavatko monet päällekkäiset lainsäädännön muutokset asioihin perehtymistä? - Tukihenkilön rooli tuetussa päätöksenteossa on määrittelemätön ja roolin ymmärtämisessä on vaikeus. Saavatko tukihenkilöt riittävästi perehdytystä? - Konsultaatio- palvelutuotteena vie paljon aikaresurssia. Ollaanko tällaista palvelua valmiita hankkimaan? Rajoittuvatko tulokset liian pienelle asiakasjoukolle?
Työntekijöiden ohjaus	- Toiminta määriteltiin työyhteisöjen tarpeen mukaiseksi. - Projektista löytyi tarvittava osaaminen ohjauksen järjestämiseen. - Toiminnassa tuotetuille materiaaleille oli todellinen tarve ja niitä hyödynnettiin koko hankkeen ajan. - Ohjaustapaamiset järjestettiin toimintaympäristössä, joissa kehitysvammaiset ihmiset elävät.	- Toiminnan alussa projektissa ei osattu määritellä työntekijöiden ohjauksen yksikkökohtaisia tavoitteita riittävän tarkasti, koska tuettu päätöksenteko oli terminä tuntematon. - Yksiköiden asiakkaiden mukaan ottaminen ohjaukseen ei onnistunut kaikissa toimintayksiköissä, ohjeistuksesta huolimatta.	- Tuotettua koulutusmateriaalia voi hyödyntää laajasti työntekijöiden perehdyttämisessä, asioiden kertomisessa kehitysvammaisille ihmisille, oppilaitoksissa yms. - Työntekijöiden ohjaus tukee tulevan itsemääräämisoikeuslainsäädännön hallitsemista. Ohjauksessa harjoitellut työmenetelmät ovat keinoja toteuttaa yksilöllisiä ja yksikkökohtaisia itsemääräämisoikeussuunnitelmia. - Työntekijöiden ammattitaidon kasvun myötä kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeus ja ihmisoikeudet toteutuvat tulevaisuudessa entistä paremmin.	- Siirtyvätkö tulokset / vaikutukset kehitysvammaisten ihmisten /läheisten elämään työntekijöiden ammattitaidon kasvusta huolimatta? Osataanko tietoa viedä käytäntöön ja levittää projektin toiminnan jälkeen? - Pystyvätkö projektin toiminnassa mukana olleet ihmiset levittämään ja juurruttamaan tietoa eteenpäin projektin toiminnan jälkeen? - Pystytäänkö toimintaan osallistuneissa organisaatioissa aktiivisesti juurruttamaan tuloksia/vaikutuksia jatkossakin?

Tiimit	- Kehitysvammaisille ihmisille järjestetyt tiimit olivat onnistuneita ja työmuodoltaan innovatiivisia. - Projektissa onnistuttiin järjestämään erilaisia ja eri kohderyhmille suunnattuja tiimejä. - Kaikkien tiimien tulokset/vaikutukset pystyttiin arvioimaan ja asetut tavoitteet saavutettiin.	- Työntekijöille suunnattuihin tiimeihin oli haastavaa saada pysyviä jäseniä, koska työntekijöissä oli vaihtuvuutta tai tiimeissä oli paljon poissaoloja. Tämä hidasti tulosten syntymistä. - Läheisten mukaan saaminen ja tiedottaminen nähtiin haastavana, koska läheisiä oli vaikea saavuttaa ja innostaa osallistumaan tiimien toimintaan.	- Erilaisten tiimien rakenteet ovat levitettävissä ja sovellettavissa laajasti moniin organisaatioihin. - Päämieskoulutusmateriaalin hyödyntäminen laajemmin kehitysvammaisten ihmisten tiedottamisessa ja kouluttamisessa.	- Leviävätkö tiimien myötä saavutetut tulokset/vaikutukset riittävän laajalle toimintaan osallistuneissa organisaatioissa? - Jatkuvatko projektin aikana käynnistetyt tiimit projektin toiminnan jälkeen?

7 TUOTOSTEN, TULOKSIEN JA VAIKUTUSTEN JUURRUTTAMINEN

7.1 Juurruttamisohjaus projektissa

Projektissa toteutettiin juurruttamista keskeisimmissä toimintamuodoissa koko toiminnan ajan. Toimintamuotojen onnistuminen ja juurruttaminen niiden sisällä on arvioitu kappaleessa **6.3. Projektin työryhmän arviointi toteutetusta toiminnasta**. Toiminnan ja tuotosten kautta saavutetut tulokset/vaikutukset on esitelty kappaleessa **6.2 Keskeisimmät tulokset/vaikutukset**.

Projektissa toteutettiin syksyn 2014 ja kesän 2015 välillä myös erillistä **juurruttamisohjausta**. Juurruttamista suunniteltiin ja toteutettiin keskeisimpien yhteistyökumppaneiden kanssa. Juurruttamisen tavoite oli, että saavutetut tulokset ja vaikutukset juurtuvat kehitysvammaisten ihmisten elämään, läheisten ja vammaisalan ammattilaisten työskentelytapoihin ja toimintaympäristöön. Juurruttamiselle laadittiin tulostavoitteet, jotka on esitetty seuraavalla sivulla olevassa taulukossa.

7.2 Juurruttamistahot ja -tavat

Tuetusti päätöksentekoon-projektin juurruttamista toteutettiin keskeisimpien yhteistyötahojen kanssa:

- Ylä-Savon Sote ky / kehitysvammayksiköt
- Vaalijala ky / Oravin, Kihmulan ja Puulan palvelukodit
- Savon Vammaisasuntosäätiö / asumis- ja päivätoiminta
- Siilinjärven kunta / kehitysvamma palvelut
- Mikkelin SEUTUSOTE / Kipinän toimintakeskus
- Runnin Kartanonmäki Oy / Metsolakoti
- Lapinlahden kunta / vammais- ja kehitysvamma palvelut
- Savilahden vanhaintukiyhdistys ky / Maamiehen palvelukoti
- Savon Ammatti- ja aikuisopisto / Hermannin aukion opetus ja ammatillisen perusopetuksen opettajat
- Savonia Ammattikorkeakoulu / Iisalmen Kampus, yhteistyö opiskelijaryhmien kanssa

Juuruttaminen järjestettiin pääosin ohjauksen ja konsultoinnin kautta. Projekti tarjosi kumppaneiden tueksi omaa osaamistaan ja tuotoksia. Juurruttamisen teemat nousivat yhteistyökumppaneiden määrittelemien juurruttamistavoitteiden kautta. Tavoitteille asetettiin etukäteen valmiita teemoja/malleja:

- Sitoutuu levittämään omassa työssä teemoja, esimerkiksi perehdyttämisen kautta, perehdyttäminen kirjataan.
- Sitoutuu ottamaan tuettua päätöksentekoa edistäviä asiakastyötä tukevia menetelmiä käyttöön omassa yksikössä.
- Sitoutuu kehittämään asiakkaiden osallisuutta tukevia rakenteita.
- Tuettu päätöksenteko ja sen toteuttaminen on huomioitu työtä koskevissa ohjeissa.
- Tuetun päätöksenteon edistäminen on strateginen tavoite organisaatiossa.

7.3 Juurruttamisohjauksen tulostavoitteet, toteutunut toiminta ja arviointi

Juurruttamisohjaus arvioitiin henkilökohtaisissa arviointikeskusteluissa juurruttamiskumppaneiden kanssa. Juurruttaminen arvioitiin, sen hetkistä tilannetta verraten asetettuihin tavoitteisiin. Arviointikeskusteluissa pyydettiin kertomaan konkreettisia vaikutuksia työyhteisöjen toimintaan ja sitä kautta kehitysvammaisiin ihmisiin: mitä on opittu, onko syntynyt uusia oivalluksia tai ideoita oman työn kehittämiseksi ja ovatko nämä käytössä toimintayksikön arjessa.

Alla olevassa taulukossa on yhteenveto projektin toteuttamasta juurruttamisesta, keskeisimmät tulokset /vaikutukset, palaute sekä projektin työryhmän arviointi toiminnasta.

	Juurruttamisohjaus
Tulostavoitteet	6:n yhteistyötahon kanssa juurtumistavoite määritelty ja ohjaus suunniteltu. Juurtuminen arvioitu ja vaikutukset todennettu.
Toteutunut toiminta, palaute ja tulokset /vaikutukset	Ohjaukseen sitoutui 10 yhteistyötahoa; kehitysvammaisia ihmisiä, vammaisalan työntekijöitä ja opiskelijoita Ohjaustapaamisia yhteensä noin 70 krt, osallistumiskertoja yhteensä noin 300. Palaute ohjauksista: Ohjauskäynnit koettiin hyödyllisinä ja asiantuntevina. Aikataulujen yhteensovittaminen koettiin ajoittain haastavana. Vaikutukset/tulokset: Päämiehisyyttä tukeva ajattelu lisääntyi Uusien työntekijöiden perehdytysprosessia, työntekijöiden vastuualueita, asukasoppaita ja yksiköiden internetsivuja aloitettiin kehittämään ja niissä huomioitiin tuettu päätöksenteko Projektin materiaalia hyödynnettiin opiskelijoiden opetuksessa Tuettu päätöksenteko teemana näkyy arvoissa, toimintasuunnitelmissa, strategioissa ja omavalvontasuunnitelmissa Kehitysvammaisten ihmisten kanssa aloitettiin käymään läpi tuettua päätöksentekoa ja itsemääräämisoikeutta projektin materiaalien kautta Kehitysvammaisten ihmisten mahdollisuus itsemääräämiseen parantui, heidän taidot tehdä omaa elämää koskevia päätöksiä kasvoivat ja he saavat paremmin tukea oman elämän suunnittelussa
Projektin työryhmän arviointi	Juurruttamisohjauksien myötä syntyi todellisia ja pysyviä vaikutuksia osallistujatahojen organisaatioihin ja työskentelytapoihin. Osallistujaorganisaatioissa lähdettiin juurruttamaan tuettua päätöksentekoa syvemmin, esimerkiksi strategioihin ja toimintasuunnitelmiin. Projektissa tämä nähtiin onnistumisena. Projektissa nähtiin, että toiminta- ja ajattelutapojen muutokseen vaaditaan sekä vammaisalan työntekijöiden vastuuttamista, kouluttamista ja ohjaamista, että johdon kanssa tavoitteellista ja pitkäjänteistä työskentelyä. Sitä parempia tuloksia saavutettiin, mitä enemmän nämä ryhmät olivat yhdessä keskustelemassa aiheesta projektin aikana. Juurruttamisohjaukset onnistuivat hyvin. Projektissa olisi voitu käyttää enemmän aikaa ohjauksen tavoitteen avaamiseen, jotta ohjauksen tavoite – tuetun päätöksenteon pysyvä juurtuminen, olisi ollut selkeä kaikille osallistujille alusta alkaen.

7.4 Tuettu päätöksenteko- oppaan juurruttaminen

Projektin lopputuotoksen **Tuettu päätöksenteko- oppaan levittäminen nähtiin** myös oleellisena osana tulosten / vaikutusten juurruttamista. Tässä kappaleessa raportoidaan oppaan levittämiseen liittyvästä työstä ja oppaan kerätyistä käyttäjäkokemuksista.

Tuettu päätöksenteko- opasta jaettiin syksystä 2014 saakka aktiivisesti vammaisalan toimijoille ja yhteistyötahoille. Oppaan levittämistyön yhteydessä koulutettiin oppaan käyttämiseen ja tiedotettiin projektin tuottamista muista materiaaleista. Oppaasta kerättiin käyttäjäkokemuksia kehitysvammaisilta henkilöiltä ja vammaisalan toimijoilta.

Tuettu päätöksenteko-opas	
Tulos- tavoitteet	• Käyttökelpoisuus käyttäjäarvioinnin perusteella todennettu.• Selkokieliisyys käyttäjäarvioinnin perusteella todennettu.• Leviäminen Savon alueella varmistettu; määrä 300 kpl ja yleisimmät vammaisalan internetsivustot.
Oppaan leviä- minen, palaute- kooste oppaasta	• Oppaan ensimmäinen painos jaettiin Savon alueen keskeisimmille toimijoille (kuntien eri toimijoille, palveluntuottajille, järjestöille ja oppilaitoksiin). Opas levisi myös valtakunnallisesti esimerkiksi Autismin Talvipäivillä 2015. Oppaasta painettiin 2. painos, 300 kpl kesäkuussa 2015.• Tuettu päätöksenteko-opas julkaistiin keskeisimmillä vammaisalan internetsivustoilla. (Kts. 5.8 Tuotosten saatavuus projektin toiminnan jälkeen)• Oppaan arviointikooste löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 3.• Keskeisin palaute kehitysvammaisilta ihmisiltä ja vammaisalan työntekijöiltä: - Opas on hyvin rakennettu ja asiat ilmaistu selkeästi.- Työvälineet monipuolisia, ja niitä voi soveltaa kunkin yksilöllisen tarpeen mukaan.- Keskeisin tieto on koottu yksiin kansiin.- Asiasisältö on kiinnostava ja antaa riittävästi tietoa- Erinomaisen hyvin ja asiantuntevasti laadittu materiaali, josta merkittävää hyötyä sekä asiakkaille (käyttäjille), että heidän kanssaan työskenteleville tahoille.- Hyvä kokonaisuus asiakkaiden itseilmaisun ja päätöksenteon tukemiseen sekä oman taitojen vahvistamiseen.
Projektin työ- ryhmän arviointi	• Oppaaseen koottiin koko projektin työ; laadittu tiedottamismateriaali ja kerätyt hyvät käytännöt ja kokemukset.• Opas oli osa projektin juurruttamistyötä ja konkreettinen tiivis tulos toiminnasta.• Opas laadittiin huolella ja laadukkaasti.• Tuettu päätöksenteko-opaaseen koottiin tietoa, jota ei Suomesta löytynyt projektin toiminnan aikana.• Oppaaseen laaditut työvälineet olivat erittäin onnistuneita ja käyttökelpoisia päätöksenteon tukemisessa.• Projektissa koettiin onnistumisena se, että projektiryhmä arvioi oppaan laajan käyttäjäkokemusten perusteella.

7.5 Savon Vammaisasuntosäätiön rooli projektin tulosten levittämisessä

Projektin materiaalit ovat vapaasti ladattavissa Savon Vammaisasuntosäätiön internetsivuilta. Tuettu päätöksenteko-opasta julkaistiin lisäpainos kesäkuussa 2015. Oppaan kyselyt Savon Vammaisasuntosäätiön toimistolta, sähköpostiosoitteesta info@savas.fi. Opas on maksuton ja sen voi noutaa Savon Vammaisasuntosäätiön toimistolta.

Oman organisaation hyvistä käytännöistä kerrotaan aktiivisesti ja avoimesti muille Savon vammaisalan toimijoille. Savas pitää keskustelua ja mielenkiintoa yllä järjestämällä keskusteluiltoja Savon alueella ja tilaajan tarpeen mukaan järjestämällä tilauskoulutuksia. Savon Vammaisasun-

tosäätiön kehittämispäällikön osaaminen ja asiantuntijuus on hyödynnettävissä keskustelun ylläpitämisessä.

Savon Vammaisasuntosäätiö hakee toiminta-avustusta yleishyödylliseen MOI-toimintaan. Avustuksessa on tavoitteena kehitysvammaisten ihmisten valmentaminen toimimaan tukihenkilönä itsemääräämisoikeutta koskevissa asioissa. Tavoitteena on matalan kynnyksen palvelu, jossa kehitysvammaiset henkilöt ottavat itse yhteyttä toisiinsa ja tukevat toisiaan itsemääräämisoikeuteen liittyvissä asioissa. Hankkeen kautta hyödynnettäisiin ja jaettaisiin Tuetusti päätöksentekoon-projektin materiaaleja, kuten Tuettu päätöksenteko-opasta.

7.6 Lupaavat käytännöt

Tuetusti päätöksentekoon- projektin toiminnasta nousi kolme selkeää lupaavaa käytäntöä;

1. Päämieskoulutus-materiaalin muokkaaminen ja soveltaminen erityisoppilaitosten opetuksessa.

Savon Ammatti- ja aikuisopiston erityisopetuksessa otettiin käyttöön projektin laatima päämieskoulutusmateriaali. Materiaalia muokattiin opiskelijoille sopivaksi ja materiaalin sisältö liitettiin osaksi opiskelijoiden yhteiskuntavalmiuksien opetusta ja oman elämänsuunnittelua. Opetusta on teemoissa jokaisella opetusvuodella, jotta sisäistäminen pystytään varmistamaan.

Materiaalin muokkaus erilaisiin toimintaympäristöihin ja erilaisten tukea tarvitsevien ihmisten kanssa käytettäväksi nähdään lupaavana käytäntönä. Lasten ja nuorten kanssa tuetun päätöksenteon harjoittelu nähtiin tärkeänä koko projektin ajan. Itsemääräämisoikeuden harjoittelu pitäisi aloittaa jo lapsuudessa tukea tarvitsevien ihmisten kanssa.

2. Mittari, jolla pystyttäisiin selkeästi ja napakasti arvioimaan kuinka tuettu päätöksenteko ja itsemääräämisoikeus toteutuvat kehitysvammaisen ihmisen elämässä.

Projektin pitkäkestoisessa asiakastyössä nähtiin haasteena lähtötilanteen kuvaus kehitysvammaisen asiakkaan kokemuksena. Projektin toiminnassa oli käytössä erilaisia alkukartoitusmittareita. Tuetusti päätöksentekoon- projekti teki yhteistyötä Kynnys Ry:n Via-hankkeen kanssa ja tutustui myös VIA- ihmisoikeuskartoitukseen. Toimivaa, yksinkertaista ja kehitysvammaisille ihmisille soveltuvaa kartoitusta ei kuitenkaan löydetty tai onnistuttu kehittämään Tuetusti päätöksentekoon-projektissa.

Projektin johtopäätöksinä löydettiin seuraavat ydinasiat, joita pitäisi kysyä kehitysvammaiselta ihmiseltä, kun selvitetään hänen itsemääräämisoikeustilannettaan:

- **Fyysinen ympäristö;** Tukeeko fyysinen ympäristö ja rakenteet omatoimista elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista?
- **Toimintojen (joihin osallistun) yksilöllisyys;** Onko minulla mahdollisuus vaikuttaa niiden sisältöön?
- **Arki ja elämänsuunnittelu;** Onko minulla mahdollisuus tehdä arjessani valintoja ja tuetaanko minua valintojen ja päätösten toteuttamisessa?

3. Hankkeen tulosten ja kokemusten hyödyntäminen valmisteilla olevan itsemääräämisoikeuslainsäädännön jalkauttamistyössä.

Projektin toiminnan päättyessä Itsemääräämisoikeuslainsäädäntö oli vielä valmisteilla. Tuetusti päätöksentekoon-projektin kokemuksia ja tuloksia pystyttäisiin hyödyntämään lain jalkauttamistyössä. Projektissa on erityisosaamista itsemääräämisoikeuden ja tuetun päätöksenteon edistämiseen kehitysvammaisten ihmisten arjessa.

Projektin koulutusmateriaalit ja johtopäätökset levittämistoiminnasta julkaistiin Savaksen Materiaalipankissa. (www.savas.fi) Niitä olisi mahdollisuus hyödyntää toimintayksiköiden toiminnan suunnittelussa, lain jalkauttamisessa sekä läheisten tiedottamisessa.

8 TOIMINNAN JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Projektin keskeisin anti

Päämieskoulutukset; materiaali ja siihen pohjautuvat asiakkaiden koulutustapaamiset toteutettiin onnistuneesti. Koulutusmateriaali on hyödynnettävissä laajemminkin projektin toiminnan jälkeen.

Levittämistyön laajuus; yhteistyökumppaneita saavutettiin laajasti Savon alueella ja tietoisuus projektista levisi myös päätoiminta-alueen ulkopuolelle, nettisivuston, lehtikirjoitusten ja erilaisten tapahtumien kautta.

Tuettu päätöksenteko- opas on levinnyt valtakunnallisesti; Opas on levinnyt laajasti ja herättänyt kiinnostusta myös pääkohderyhmää laajemmin. Opasta ja muuta julkaistua materiaalia voi hyödyntää ja soveltaa ikä-ihmisille ja muille kohderyhmille.

Pitkäkestoinen työ kantaa hedelmää; Tuettu päätöksenteko on uusi ideologinen asia. Keskusteluun ja teeman haltuunottamiseen tarvitaan kehitysvammaisia ihmisiä, läheisiä ja ammattilaisia. Pitkäkestoisilla yhteistyömuodoilla pystyttiin vaikuttamaan pysyvästi ihmisten elämään ja ammattilaisten toiminta- ja ajattelutapoihin.

8.2 Projektin haasteet ja niistä oppiminen

Projektissa **ei voitu ottaa montaa asiakasta pitkäkestoiseen asiakastyöhön**, koska asiakkaiden verkostojen mukaan ottaminen ja tulosten juurruttaminen vei työaikaa. Projektissa uskottiin, että asiakastyössä mukana olleet verkostot levittävät tulevaisuudessa tietoa, hyviä käytäntöjä ja vaikutuksia myös muiden kuin mukana olleiden kehitysvammaisten ihmisten elämään. Vaikutukset olivat laajoja ja leviävät verkostojen ansiosta. Projektin toiminnalla kuitenkin saavutettiin suuri määrä kehitysvammaisia ihmisiä uudenlaisten toimintamuotojen kautta. (esimerkiksi Päämieskoulutukset)

Projektin tavoitteena oli saavuttaa kaikkia kehitysvammaisten ihmisten elämässä olevia verkostoja. **Läheisten saavuttaminen nähtiin haasteena.** Läheisille suunnattiin erilaista toimintaa vuosien aikana. Toimintaa kehitettiin ja ideoitiin yhdessä heidän kanssaan ja toiminnan suunnittelussa pyrittiin ottamaan huomioon kohderyhmän tarpeet. Viimeisenä toimintakeväänä järjestettiin kaikille avoimet Itsemääräämisoikeus-keskusteluillat. Keskusteluillat kokosivat noin 130 keskustelijaa. Projektin toiminnan kautta saatu tieto osattiin hyödyntää keskusteluiltojen suunnittelussa ja myös läheiset saivat tietoa Itsemääräämisoikeudesta.

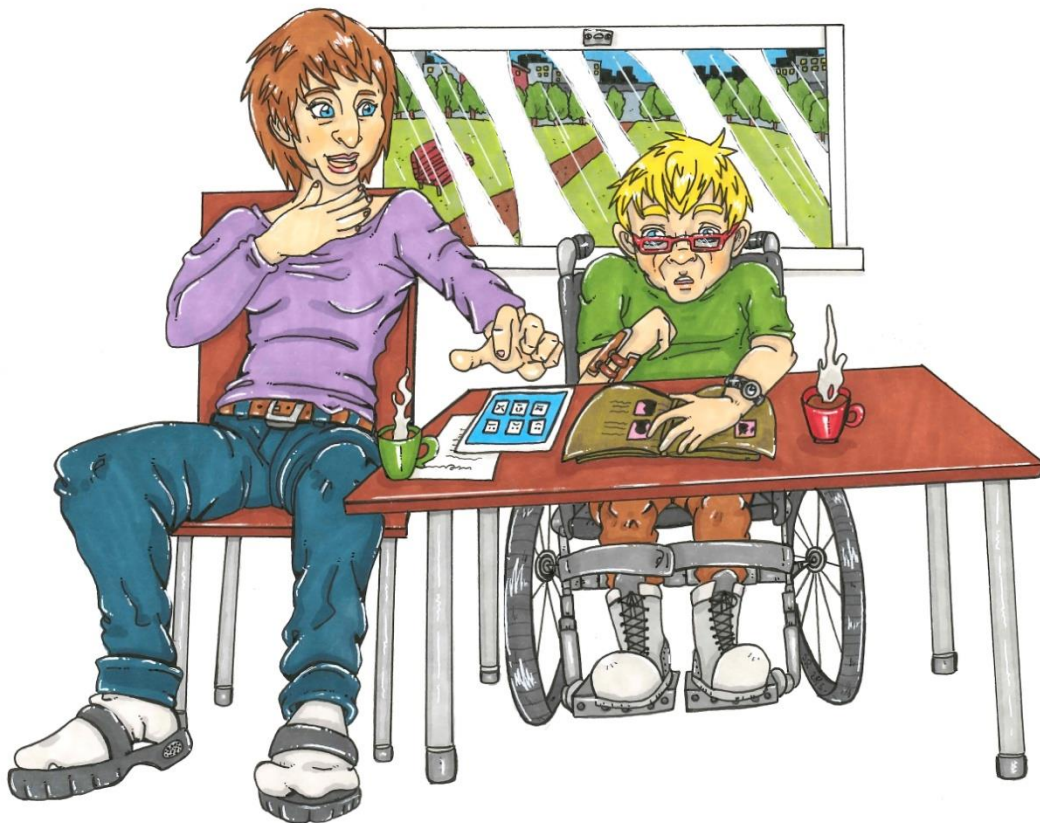
8.3 Vaikutukset toimintaympäristöön

Kehitysvammaisiin henkilöihin ei pystytty vaikuttamaan pelkästään ainoana kohderyhmänä. Lähiyöntekijät ja läheiset oli otettava mukaan tuetun päätöksenteon opetteluun, jotta vaikutukset olisivat pysyviä. Lähiyöntekijöiden osalta myös organisaation johdon tulisi olla sitoutunut teeman edistämiseen, luotava konkreettisia keinoja; toimintasuunnitelmat, osaamisen kehittäminen strategiasa, laatulupaukset aiheeseen liittyen, ohjeistusten läpikäyminen teeman näkökulmasta yms.

Projektin toiminnan myötä toimintaan osallistuneissa organisaatioissa **huomattiin teeman leviämisen eteen tehtävän työn tärkeys**. Valmisteilla oleva Itsemääräämisoikeuslainsäädäntö vauhditti myös tätä kehittämistyötä. Toimintaan osallistuneet tahot alkoivat vahvemmin pohtia fyysisen ympäristön ja rakenteiden merkitystä itsemääräämisoikeuden edistämiseen. Tarjottavan tuen ja palvelun laatua alettiin tarkastella esteettömyyden, visuaalisuuden, kommunikaation tukemisen ja yksilöllisten tarpeiden näkökulmasta.

Projektin toiminnalla havaittiin olleen vaikutuksia vammaisalan toimijoiden asenteisiin. Kehitysvammaisten ihmisten ja ammattilaisten tasavertaisuuteen kiinnitettiin koko ajan enemmän huomiota. Kehitysvammaisten ihmisten ihmisoikeudet ja itsemääräämisoikeus nähtiin tärkeänä arvona ja toimijat kehittivät toimintaa vastaamaan näitä arvoja.

"Meitä pitää kuunnella ja ottaa tekemään päätöksiä. Meillä pitää olla sananvaltaa oman elämän suhteen." – Päämies-

Kuva: Sonja Räsänen

LIITE 1 / Projektin henkilöstö ja työryhmät

Tuetusti päätöksentekoon-projektin työntekijät	Työtehtävät	Työaikaresurssit
Maarit Mykkänen Projektipäällikkö Pohjois-Savo/Ilalimi	Projektin hallinta ja henkilöstö Yhteistoiminnallinen kehittäminen Levittäminen, tiedottaminen, kouluttaminen, konsultointi, koulutusmateriaalin ja työvälineiden valmistaminen Dokumentointi ja raportointi	22.8.2011 – 31.7.2015 8/2013-12/2013 80% työaika
Virpi Puikkonen Projektiohjaaja Etelä-Savo/Mikkeli	Tiedottaminen, ohjaaminen, kouluttaminen, konsultointi ja koulutusmateriaalin sekä työvälineiden valmistaminen Yksilökeskeisen työskentelyn suunnittelu ja toteutus Sidosryhmätyöskentely	1.10.2011- 31.7.2015
Kirsi Ruutala Kehittämispäällikkö Kuopio	Projektipäällikön esimies Tukee projektia tavoitteen mukaisessa toiminnassa, verkostoitumisessa, verkostoyhteistyössä ja juurruttamisessa	22.8.2011-31.7.2015 10% työaika
Kehitysvammaisia ihmisiä kokemusasiantuntijoina Yhteensä: 7 henkilöä	Omien kokemusten kertominen projektin järjestämissä koulutustilaisuuksissa.	Noin 13 koulutusker- taa

Projektin johtoryhmän jäsenet	Johtoryhmän tehtäviä / Tapaamisia 14 krt / 2011-2015
Kehittämispäällikkö Kirsi Ruutala, Savas	Kokonaisvastuu projektin onnistumisesta.
Palvelujohtaja Sari Kokkonen, Savas	
Talouspäällikkö Sanna Hartikainen, Savas	Projektin talous
Kehitysvammayksiköiden esimies Elina Puustinen, Ylä-Savon Sote Ky	Projektin toiminta Ylä-Savon Soten alueella
Projektipäällikkö , Maarit Mykkänen, Savas	

Tuetusti päätöksentekoon-projektin Etelä- ja Pohjois-Savon ohjausryhmien tahot ja edustajat Tapaamisia 22 krt / 2011-2014
Tuetusti päätöksentekoon-projektin työryhmä
Mikkelin SEUTUSOTE: palveluohjaajat Arja Tirronen ja Anni Oinonen
Savon Vammaisasuntosäätiö: vastaava ohjaaja Anna Valkonen palvelukodin johtaja Päivi Mertanen edustaja Kallion palvelukodista Kiuruvedeltä vastaava ohjaaja Merita Luoma
Vaalijalan kuntoutuskeskus: AAC-ohjaaja Marja Vilkki
Marja Piironen, Senja Repo ja Riitta Kattainen, kokemusasiantuntijat
Savilahden vanhaintukiyhdistys/Maamiehen palvelukoti: vastaava ohjaaja Tina Aalto
Ylä-Savon Sote Ky: edustaja Pihlajakodin asumisyksiköstä Kiuruvedeltä edustaja Vammaispalveluista

- edustaja Kotirinteen asumisyksiköstä lisalmesta

Lapinlahden vammais- ja kehitysvammapalvelut/Jussinpihan työkeskus: ohjaaja Jarmo Kokkonen

Ylä-Savon autismi- ja aspergeryhdistys: Paula ja Matti Ollikainen

Runnin Kartanonmäki/Metsolakoti: ohjaaja Satu Saraste

Siilinjärven kunta/vammaispalvelut: palveluohjaaja Maija Lehikoinen

Evantia konserni /Tulkikeskus Avida: puhevammaisten tulkki Johanna Tingvall

Tuetusti päätöksentekoon-projektin

Pitkäkestoisten toimintamuotojen osallistujatahot

Pitkäkestoinen asiakastyö:

- **Mikkelin SEUTUSOTE:** palveluohjaus
- **Vaalijala Ky:** Puulan palvelukoti
- **Savon Vammaisasuntosäätiö:** Savisillan palvelukoti ja Oksakujan palvelukoti

Työntekijöiden ohjaus:

- **Ylä-Savon Sote Ky:** asumisyksiköt: Pihlajakoti, Mäntylä, Kotirinne ja Huitulanharju, päivätoimintayksiköt: Pirtti ja Kiuruveden päivätoiminta
- **Siilinjärven kunnan kehitysvammapalvelut:** Päivänkierron asumisyksikkö ja Harjamäen toimintakeskus
- **Savon Vammaisasuntosäätiö:** Kallion palvelukoti

Konsultaatio:

- **Kuopion kaupungin kehitysvammapalvelut:** Pihlajakodin asumisyksikkö, Maaninka

Tiimit:

Savilahden vanhaintukiyhdistys: Maamiehen palvelukoti

Savon ammatti- ja aikuisopisto: Hermannin aukion ja Muuruveden opetusyksiköt

Lapinlahden vammais- ja kehitysvammapalvelut: Jussinpihan työkeskus

Runnin Kartanonmäki: Metsolakoti

Siilinjärven kunnan kehitysvammapalvelut: Harjamäen toimintakeskus

Ylä-Savon Sote Ky: Kaikki asumis- ja päivätoimintayksiköt

Savon Vammaisasuntosäätiön: Kaikki asumis- ja päivätoimintayksiköt

Mikkelin SeutuSote: palveluohjaus

LIITE 2 / Projektin aikana julkaistut artikkelit ja opinnäytetyöt

Julkaistut artikkelit

2012:

- Savossa tuetaan erityisryhmien päätöksentekoa (Ketju 2012)
- Päämiehet oman elämän ohjaksissa (Tukiviesti 4/2012)

2013:

- Mahdollisuus vai haaste-yksilökeskeinen elämänsuunnittelu autismityössä (Autismi-lehti 1/2013)
- Jari tahtoi punaisen seinän (Ketju-lehti 2/2013)
- Vertaistoiminnassa opetellaan yhdessä oman elämän päätöksentekoa (Autismi-lehti 5/2013)
- Puhetta tavalla tai toisella (Iisalmen Sanomat 8.10.2013)
- "Jokaisella on oikeus itsensä ilmaisuun" (Viikkoset-lehti, 10/2013 Mikkelin)

2014:

- Vammaisten asumisen ihmisoikeuskäsikirja (www.via.fi): Tuettu päätöksenteko mahdollistaa osallisuuden: "Oman elämän päämieheksi voi oppia" kertoo kuinka tuettu päätöksenteko mahdollistaa osallisuuden.
- Viljamit- tietotoritapahtuma (Savon Sanomat 23.2.2014 ja Iisalmen Sanomat 20.2.2014 ja 23.2.2014)
- James Bond -fani tykkää siivota ja tehdä lumitöitä (Iisalmen Sanomat 7.10.2014)
- "On vain tärkeää avata suunsa" (Tukiviesti 12/2014)

2015:

Savossa tuetaan itsemääräämistä (Ketju 2/2015)

Kirjoitukset Savoksen vuosikirjassa vuosina 2012 ja 2014 ja Virtanen-tiedotuslehdessä syksyllä 2012 ja keväällä 2014

Opinnäytetyö Työyhteisöt tuetun päätöksenteon kehittäjinä, Eerik Toimela syksy 2013

Muuta:

Opas Sinulle joka autat, tuet, ohjaat, hoidat läheistäsi, Mikkelin Ammattikorkeakoulu/Maarit Karhula, 2015 (Oppaan kirjoittamisessa konsultoinut Virpi Puikkonen)

LIITE 3 / Tuettu päätöksenteko- oppaan palautekooste

Palautekooste Tuettu päätöksenteko-oppaasta

Palautteen antajatahot:

Vaalijala Ky, avopalvelut
Savon Vammaisasuntosäätiön palvelukodit
Eteva kuntayhtymä
Savilahden vanhaintukiyhdistys
Ylä-Savon Sote Ky, asumis- ja päivätoimintayksiköt
Pieksämäen kaupungin vammaispalvelut
Mikkelin ammattikorkeakoulu
Siilinjärvi, Harjamäen toimintakeskus
Kehitysvammaisten palvelusäätiö, Kipinöitä hankke/Espoo
Seurakunta-opisto, Pieksämäki
Savon/Pohjois-Karjalan/Kymen Kehitysvammaisten Tuki ry
Espoon Vammaispalvelut
Savon ammatti- ja aikuisopisto

Palautteita vammaisalan ammattilaisilta 16 kpl ja kehitysvammaisilta ihmisiltä noin 34 kpl.

Opasta on käyttänyt noin

- 75 kehitysvammaista ihmistä
- 120 sosiaali- ja terveysalan opiskelijaa ja
- 52 sosiaali-, terveys- tai opetusalan ammattilaista

Hyvin menneet asiat

- Oppaan ulkoasu koettiin osittain mielenkiintoisena ja aiheeseen innostavana. Oppaan väritystä keuhuttiin.
- Opas on johdonmukaisesti etenevä.
- Oppaan asiasisältö on helposti ymmärrettävä ja siitä saa riittävästi tietoa.
- Oppaan kuvitus tukee selkokielistä tekstiä.
- Oppaan ideat ja vinkit ovat käyttökelpoisia; kehitysvammaisille ihmisille kuin ammattilaisillekin hyödyllisiä.
- Oppaassa kuuluu kehitysvammaisen asiakkaan ääni; asiakkaiden ja työntekijöiden/läheisten tarinat ja esimerkit ovat kiinnostavaa luettavaa.
- Oppaan käyttöikä lisää materiaalin laadukkuus.
- Opetustarkoituksessa opas on sisällöltään motivoiva ja oppimista tukeva.
- Mahdollisuus tulostaa opas internetistä.

Oppaassa kehitettävää

- Opas on sovellettavissa erilaisille asiakkaille, mutta siihen tarvitaan ammattitaitoa työntekijöiltä.
- Työvälineitä ja oppaassa käytettyjä kuvia täytyy avata kehitysvammaisille asiakkaille, koska jotkin niistä ovat vaikeita ymmärtää. Vaikeavammaisille ihmisille pitäisi lisätä kuvitusta ja viittomatukeya, jotta oppaan asiat avautuisivat.
- Työkalupakin kuvat putoavat helposti taskustaan.
- Kansi voisi olla iloisemman värinen.

Kuinka opasta on käytetty?

- Opiskeltu mitä päätöksenteko tarkoittaa ja mietitty käytännön esimerkkejä päätöksentekotilanteista, esimerkiksi päämieskoulutukset.
- Työvälineitä on käytetty päätösten ja valintojen tekemiseen ja tukemiseen sekä oman tahdon, toiveen ja mielipiteen ilmaisuun, esimerkiksi asukaskokouksessa äänestetty korteilla.

- Opas on ollut tukena palvelusuunnitelmakokoukseen valmistautumisessa ja henkilökohtaisen avustajan haastattelutilanteessa.
- Opasta on käytetty ammatillisissa oppilaitoksissa kommunikaatiotaitojen opetuskäytössä.

Oppaan hyöty kehitysvammaisille ihmisille:

Opas

- tukee arjen suunnittelua ja helpottaa omien asioiden käsittelyä.
- motivoi kommunikointiin, oman äänen ja mielipiteen esille tuomiseen.
- selkeyttää itsemääräämisoikeutta.
- tukee päätöksentekotilanteiden pilkkomisessa (ensin-sitten-työväline).
- sisältää konkreettisia työvälineitä kehitysvammaisille ihmisille.
- sisältää ideoita ja ohjeita, kuinka harjoitella päätöksentekoa kehitysvammaisten ihmisten kanssa – hyöty asiakkaille suoraan.

”Ohjaajat saa siitä tietoa kuinka voi meitä auttaa. Ohjaajat antaa aikaa, kun opasta tutkitaan yhdessä asiakkaan kanssa ja oppivat huomaamaan, että asiakas on päämies omassa elämässä. Ettei asiakasta vaan hoivata ja holhota, vaan että hän voi olla oma itsensä ja aktiivinen.” –Päämiehet-

”Hyvä juttu tällainen kirja. Oppaalla on meille vaikutusta, kun ollaan saatu olla mukana sitä tekemässä.”
–Päämiehet-

Oppaan hyöty kehitysvammaisten ihmisten lähi-ihmisille:

Opas

- antaa työvälineitä ymmärtää asiakasta paremmin; välttyään väärinkäsityksiltä
- mahdollistaa päätöksenteon opettelu yhdessä asiakkaan kanssa.
- antaa monipuolisesti tietoa myös läheisille päätöksenteon tukemisesta ja erilaisista työmenetelmistä.
- motivoi kommunikointiin, yhteisen kielen löytämiseen ja asiakkaan oman toimijuuden vahvistamiseen.
- tukee itsemääräämisoikeuden ja kansalaisuuden ideologian toteutumista kehitysvammaisten ihmisten arjessa.

”Oppaan hyödyt näkyvät alalle opiskelevien opiskelijoiden kohdalla myöhemmin työelämässä parempana vuorovaikutuksena ja parempana asiakkaiden kohtaamisena asiointitilanteissa.”

”Opas vie eteenpäin tärkeää viestiä siitä, että jokaisella ihmisellä on oikeus määrätä omasta elämästään ja saada siihen tarvitsemansa tuki.”